

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**RUSYA’NIN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ’NDEKİ
HEGEMONİK TUTUMUNUN, EMPERYALİZM BAKIMINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF THE HEGEMONIC ATTITUDE OF RUSSIA
IN THE EUROPEAN ECONOMIC UNION IN TERMS OF
IMPERIALISM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MUSTAFA KARACA
(162016001)**

**Tez Danışmanı
PROF. DR. BETÜL KARAGÖZ YERDELEN**

GİRESUN – 2019

**T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**RUSYA'NIN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NDEKİ
HEGEMONİK TUTUMUNUN, EMPERYALİZM BAKIMINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF THE HEGEMONIC ATTITUDE OF RUSSIA
IN THE EUROPEAN ECONOMIC UNION IN TERMS OF
IMPERIALISM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MUSTAFA KARACA
(162016001)**

**Tez Danışmanı
PROF. DR. BETÜL KARAGÖZ YERDELEN**

GİRESUN – 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 04.10.2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mustafa KARACA'nın "Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği'ndeki Hegemonik Tutumunun, Emperyalizm Bakımından Değerlendirilmesi" başlıklı tezini incelemiş olup aday 04.10.2019 tarihinde, saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Betül KARAGÖZ YERDELEN	
Üye	Doç. Dr. Metin AKSOY	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Abbas KARAAĞAÇLI	

ONAY

...../...../2019

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Rusya’nın Avrasya Ekonomik Birliği’ndeki Hegemonik Tutumunun, Emperyalizm Bakımından Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

04/10/2019

Mustafa KARACA

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, Emperyalizm ve emperyalizm çeşitleri analiz edilmiş, Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği üzerindeki hegemonik tutumları ana hatlarıyla anlatılmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasının giriş bölümünde Emperyalizm hakkında genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde ise öncelikle Avrasya Ekonomik Birliği'nin kuruluşu, amaçları ve kurumsal yapısına değinilmiş daha sonra Avrasya Ekonomik Birliği'nin Rusya açısından önemi ve Rusya'nın önem verdiği konulardan biri olan Avrasyacılık siyaseti hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Rusya'nın Avrasya bölgesinde, Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılmak isteyen ülkelere karşı takındığı hegemonik tutum detaylıca anlatılmıştır. Üçüncü bölümde Rusya'nın, Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılmak istemeyen ülkelere karşı takındığı hegemonik tutum detaylıca anlatılmıştır. Çalışmanın sonunda ise kısa bir değerlendirme yapılmış, Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği'ndeki hegemonik tutumları emperyalizm çerçevesinde analiz edilmeye çalışılmıştır.

Emperyalizm, bir devletin diğer devletler üzerinde kurduğu ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel tahakküm anlamına gelmektedir. Emperyalizm, bahsettiğimiz diğer devletlerin emperyal devletin çıkarları doğrultusunda tutum sergilemeye sevk etmesi şeklinde de tanımlanabilir. Emperyalist devlet siyasal, ekonomik ve kültürel gücünü diğer ülkelere kabul ettirmeye çalışır. Emperyalizm uygulayan devlet, emperyalizm aracılığıyla genişlemeyi ve gelişmeyi amaçlar. Birinci Dünya Savaşı'na kadar hakimiyet kurma amacı toprak egemenliği üzerine kurulu olan sömürgecilik sistemine dayanırken, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte emperyalist bir yapıya dönüşmüştür. Daha sonra ise emperyalizm kültürel aşamaya gelmiş, sınırlar aşılmış ve günümüzdeki görünümüyle küreselleşme adı altında anılmıştır.

Yeni bir oluşum olarak Avrasya Ekonomik Birliği ile ilişkili çok fazla akademik çalışma yapılmamıştır. Ancak Avrasya Ekonomik Birliği üzerinde Rusya'nın tutumu büyük bir önem taşımaktadır. Bundan dolayı, bu konu üzerinde

akademik çalışma yapılmaya değer görülmüştür. Tez çalışmasında, Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği'ndeki tutumlarının, hegemonik bir ekseninde olduğu ve emperyalist emeller taşıdığı tespit edilmiştir. Tezde pratik ile emperyalizm birlikte analiz edilmiştir. Pratik, emperyalizm temeli üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Avrasya Ekonomik Birliği ve Emperyalizmin birlikte iyi analiz edilebilmesi maksadıyla, detaylı bir kaynak taraması yapılmış, birçok yerli-yabancı akademik kitap, akademik tez ve makaleden istifade edilmiştir. Bu çalışmayla, okuyucuların, Avrasya Ekonomik Birliği'nde Rusya'nın hegemonik tutumları hakkında bilgi sahibi olacağını ümit ediyorum.

Yüksek lisans eğitimi konusunda beni maddi ve manevi olarak sürekli destekleyen, akademik kariyer yapmamı çok isteyen ve bu konuda her zaman yanımda duran aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla.

Mustafa KARACA

Giresun Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans

RUSYA’NIN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ’NDEKİ HEGEMONİK TUTUMUNUN, EMPERYALİZM BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Emperyalizm, bir devletin diğerleri üzerinde kendini kabul ettirmek için kullandığı bir politika ve diğer devletler üzerinde siyasi, ekonomik, askeri ve kültürel alanda kurmaya çalıştığı hakimiyet olarak tanımlanabilir. Emperyalizm geçmişten günümüze birçok düşünür tarafından farklı şekillerde yorumlanmış ve kuramsallaştırılmıştır. Emperyalizm kuramları için Birinci Dünya Savaşı dönüm noktası olmuştur. Avrasya Ekonomik Birliği ise temelleri yaklaşık yirmi beş yıl öncesine dayanan, Kazakistan öncülüğünde Rusya’nın kurmuş olduğu bir uluslararası örgüttür. Günümüzde Avrasya Ekonomik Birliği’nin en büyük gücü Rusya’dır. Rusya, SSCB dönemindeki gücüne tekrar erişebilme ilkesiyle Avrasya Ekonomik Birliği üzerinde hegemonik politikalar izlemiştir. Rusya’nın izlemiş olduğu bu politikalar emperyalizm ile ilişkilidir. Avrasya Ekonomik Birliği’nde Rusya’nın tutumları emperyalist tutumlardır. Bu tez çalışmasında Rusya’nın Avrasya Ekonomik Birliği çerçevesinde hegemonik tutumlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Rusya’nın birlik içerisinde ve bölgesinde emperyalizmini devam ettirdiği görülmüştür. Tartışmaya başlamadan önce emperyalizmin çerçevesi çizilmiş, Avrasya Ekonomik Birliği’nde Rusya, ana hatlarıyla irdelenmiştir. Emperyalizm ve pratik birlikte değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Emperyalizm, Avrasya Ekonomik Birliği, Hegemonya, Avrasya

EVALUATION OF THE HEGEMONIC ATTITUDE OF RUSSIA IN THE EUROPEAN ECONOMIC UNION IN TERMS OF IMPERIALISM

ABSTRACT

Imperialism can be defined as the policy that a policy used by one state to impose itself on other states and sovereignty over other states in political, economic, military and cultural issues. Imperialism has been interpreted and theorized in different ways by many thinkers from past to present. The First World War was a turning point for imperialism theories. The Eurasian Economic Union is an organization whose origins date back to twenty-five years and established by Russia under the leadership of Kazakhstan. Today, the greatest power of the Eurasian Economic Union is Russia. Russia has implemented hegemonic policies on the Eurasian Economic Union with the principle of regaining its power in the USSR period. These policies implemented by Russia are related to the imperialism. Russia's movements in the Eurasian Economic Union are imperialist movements. In this thesis, it is determined that Russia has hegemonic attitudes within the framework of Eurasian Economic Union. It is seen that Russia maintains its imperialism in unity and region. Before starting the discussion, the framework of the imperialism was drawn, Russia has been outlined over the Eurasian Economic Union. Imperialism and practice were evaluated together.

Keywords: Russia, Imperialism, Eurasian Economic Union, Hegemony, Eurasia

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE RUS AVRASYACILIĞI	5
1. 1. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ	5
1. 2. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NİN AMAÇLARI VE GÖREVLERİ	7
1. 3. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NİN KURUMSAL YAPISI	9
1. 4. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NİN RUSYA AÇISINDAN ÖNEMİ.....	11
1. 5. RUSYA'NIN AVRASYACILIK SİYASETİ	13

İKİNCİ BÖLÜM

2. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİNE KATILABİLECEK ÜLKELER VE RUSYA'NIN BU ÜLKELERE KARŞI HEGEMON TAVRI	15
2. 1. KIRGIZİSTAN'IN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NE KATILIM SÜRECİNDE RUSYA FAKTÖRÜ	16
2. 2. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE TACİKİSTAN.....	19
2. 3. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE GÜRCİSTAN.....	20
2. 4. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE MOLDOVA	21
2. 5. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE ÖZBEKİSTAN.....	23
2. 6. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE MOĞOLİSTAN	24
2. 7. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE TÜRKİYE	24
2. 8. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE İRAN.....	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NE ÜYE OLMAKTAN KAÇINAN ÜLKELER	27
--	-----------

3. 1. ERMENİSTAN'IN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NE KATILIM SÜRECİ	27
3. 2. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE AZERBAYCAN	29
3. 3. RUSYA'NIN BİRLİK ÜLKÜSÜNDE UKRAYNA HEDEFİ.....	31
SONUÇ	35
KAYNAKÇA	39
EKLER	46
ÖZGEÇMİŞ	54

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
AB	: Avrupa Birliği
AEB	: Avrasya Ekonomik Birliği
AET	: Avrasya Ekonomik Topluluğu
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
GB	: Gümrük Birliği
KGAÖ	: Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TEA	: Tek Ekonomik Alan

ŞEKİLLER DİZİNİ

- Şekil.1** : Avrasya Ekonomik Birliği Haritası
Kaynak : Russia Business Today
- Şekil.2** : Avrasya Ekonomik Birliği Yönetim Şeması
Kaynak : 29 Mayıs 2014 tarihli Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluğu Anlaşması.
- Şekil.3** : Ukrayna Siyasi Haritası
Kaynak : “Ülke Profili: Ukrayna” Aljazeera.com
- Şekil.4** : Ermenistan Siyasi Haritası
Kaynak : “Ülke Profili: Ermenistan” Aljazeera.com
- Şekil.5** : Kırgızistan Siyasi Haritası
Kaynak : “Ülke Profili: Kırgızistan” Aljazeera.com
- Şekil.6** : Tacikistan Siyasi Haritası
Kaynak : “Ülke Profili: Tacikistan”, Aljazeera.com
- Şekil.7** : Gürcistan Siyasi Haritası
Kaynak : “Güney Osetya ve Abhazya Sorunu”,insamer.com
- Şekil.8** : Moldova Siyasi Haritası
Kaynak : Bilgesam
- Şekil.9** : Özbekistan Siyasi Haritası
Kaynak : “Ülke Profili: Özbekistan”, Aljazeera.com

- Şekil.10** : Moğolistan Siyasi Haritası
Kaynak : “Ülke Profili: Moğolistan”, Aljazeera.com
- Şekil.11** : Türkiye Siyasi Haritası
Kaynak : “Türkiye’nin Komşuları”, notbu.net
- Şekil.12** : İran Siyasi Haritası
Kaynak : “Ülke Profili: İran”, Aljazeera.com
- Şekil.13** : Azerbaycan Siyasi Haritası
Kaynak : “Ülke Profili: Azerbaycan”, Aljazeera.com

GİRİŞ

Bu çalışmada Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği üzerindeki hegemonik tutumları, emperyalizm çerçevesinde değerlendirilecektir. Bu değerlendirmeyi yapmak için, öncelikle emperyalizm hakkında bilgi verilip daha sonra Avrasya Ekonomik Birliği özelinde Rusya'nın tutumu ele alınacak ve emperyalizm bakımından incelenecektir.

Bu bağlamda kısaca değinmek gerekirse emperyalizm, bir devletin diğer devletler üzerinde kurduğu ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel tahakküm; diğer devletlerin emperyal devletin çıkarları doğrultusunda tutum sergilemeye sevk etmesi anlamına gelmektedir. “Emperyalizm” Latince “imperium” kelimesinden türemiştir. *Imperium*'un kelime anlamı, yönetmek ve dayatmaktır. Bu kavram ilk olarak 1800'lü yıllarda Avrupa'da kullanılmaya başlamıştır. Emperyalist tahakküm oluşturulurken emperyalist devletin çıkarları göz önünde bulundurulmaktadır.

Johan Galtung'a göre emperyalizm, merkez ve çevrenin eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır; yani merkez ülkenin gücü, çevre ülkelerden fazla olduğu için yapısal şiddet ortaya çıkmaktadır.¹ Emperyalizm, bir ülkenin diğer bir ülkeye askeri saldırısı olarak düşünülmemelidir. Emperyalizm, bir nevi hâkimiyet çeşididir. Lenin'in bahsettiğinin aksine emperyalizm, kapitalizmin bir sonucu değil, iki topluluk arasındaki yapısal bir ilişki biçimidir.²

Emperyalist devlet siyasal, ekonomik ve kültürel gücünü diğer devletlere kabul ettirme çabası içerisindedir. Emperyalizm uygulayan devlet var olan gücü ile genişleme ve gelişme amacı gütmektedir. Birinci Dünya Savaşı'na kadar bu tahakküm amacı toprak egemenliği üzerine kurulu sömürgecilik sistemine dayanırken, Birinci Dünya Savaşı ile birlikte emperyalist bir yapıya dönüşmüştür.

¹ Johan Galtung, “Emperyalizmin Yapısal Teorisi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 2, Yaz 2004, s.26.

² Galtung, A.g.e. s.26

Daha sonra ise emperyalizm günümüzdeki görünümüyle küreselleşme adı altında anılmıştır.³

Özellikle iktisadi emperyalizm, sanayinin genişlemesi ve büyük devletlerin ekonomik açıdan güçlenmesiyle beraber, kapitalizmin bir gerekliliği sayılmıştır. Başat güçlerin her anlamda büyümesi ve güçlenmesiyle birlikte, nüfus artışları yaşanmış, artan nüfusun iskân edilebilmesi için yeni topraklara ihtiyaç duyulmuştur. Bunun sonucunda da demografik emperyalizm kavramı ortaya çıkmıştır.⁴ Zamanla emperyalizm, geniş ve derin bir yapı olarak varlık kazanıp, karşı konulması zor olan çok boyutlu bir güç haline gelmiştir.

Çalışmanın kapsamına bakılırsa, bu tez çalışmasının giriş bölümünde Emperyalizm çeşitlerine ve onun gelişim sürecine yer verilmiş olup, emperyalizm terimi ana hatlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Tez konusunun oldukça güncel ve spesifik bir konu olması sebebiyle elektronik kaynaklara sıkça başvurulmuştur.

Avrasya bölgesi Avrupa ve Asya'nın ortasında bulunan bölgedir. Bu bölge gerek doğal kaynakları, gerek ham madde çeşitliliği, gerekse jeopolitik açıdan tüm dünya güçlerine çekici gelen bir bölge olmuştur. Avrasya bölgesindeki en büyük güç olarak nitelendirebileceğimiz Rusya, bölgesinde tekrar SSCB dönemindeki gücünü geri kazanmak istemektedir. Kazakistan'ın girişimiyle oluşturulan Avrasya Ekonomik Birliği Rusya'nın bu amacını gerçekleştirmek için kullanacağı bir araç olmuştur.

Tezin giriş bölümünde, araştırmanın konusu, kapsamı, amaçları ve özgün değeri anlatılmıştır. Ardından Avrasya Ekonomik Birliği'nde Rusya'nın tutumlarını çerçevlendirdiğimiz Emperyalizm olgusu hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, henüz çok yeni bir örgüt girişimi olan Avrasya Ekonomik Birliği'ne genel bir bakış oluşturulmaya çalışılmış, Avrasya Ekonomik Birliği'nin kuruluş süreci, amaçları, görevleri, Rusya açısından önemi ve Rusya'nın Avrasyacılık siyaseti analiz edilmiştir.

³ Betül Karagöz Yerdelen, "Mutlakiyetçi Devletten Hukuk Devletine, Hukuk Devletinden Dünya Sistemine: Sivil Uygarlığın Kurumsallaşma Süreci", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2008, s.627

⁴ Davut Dursun, "Emperyalizm Nedir? Tanımı, Tarihi (İdeolojiler Tarihi)", <http://www.filozof.net/Turkce/tarih/635-empereyalizm-nedir-empereyalizmin-anlami-empereyalizm-ne-demektir-abd-empereyalizmi-bati-empereyalizmi-tarihte-empereyalizm-empereyalizm-tarihi.html> (Erişim Tarihi: 28.02.2019)

Rusya Avrasya Ekonomik Birliği'nin kuruluş sürecinde ve sonrasında birlik üyesi ülkeler ve diğer bölge ülkeleri üzerinde bir hegemonya oluşturmaya çalışmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği'ne üye olan ve olması beklenen ülkeler üzerindeki hegemonik amaç ve eylemleri tartışılmıştır. Rusya'nın bu ülkeler üzerindeki eylemleri, özellikle emperyalizm çerçevesinde analiz edilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde ise Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği'ne üye olmayı reddeden ülkeler üzerindeki hegemonik amaç ve eylemleri tartışılmıştır. Rusya'nın bu ülkeler üzerindeki eylemleri, özellikle emperyalizm çerçevesinde analiz edilmiştir.

Bu tezin başlıca amacı, henüz yeni bir oluşum olan Avrasya Ekonomik Birliği hakkında bilgi vermek ve bu birlik üzerinde Rusya'nın tutumunu emperyalizm çerçevesinde değerlendirmektir. Bu bağlamda, Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği üzerindeki hegemonik tutumlarını araştırıp emperyalizm ile bağdaştırmak amacıyla birçok akademik kitap, tez ve makaleye başvurulmuştur. İngilizce ve Rusça dillerinde yayınlanmış olan birçok kaynaktan faydalanılmış olması bu tezin özgün değerini oluşturmaktadır.

Avrasya Ekonomik Birliği, oldukça yeni bir uluslararası örgüt olduğundan dolayı, bu birlik üzerine çok fazla akademik çalışma yapılmamıştır. Ancak Avrasya Ekonomik Birliği içerisinde büyük bir hegemon güç olarak Rusya'nın tutumu önem arz etmektedir, bu nedenle de üzerinde akademik çalışma yapılmaya değer görülmüştür. Bu çalışma boyunca, Rusya'nın tutumunun, hegemonik bir düzlemde olduğu ve emperyalist emeller içerdii tespit edilmiştir. Tezde Rusya'nın bu tutumu analiz edilmiştir.

Bu tez çalışmasında emperyalizm iktisadi, askeri ve sonunda küreselleşme olarak üç farklı şekilde incelenmiştir. Emperyalizm çeşitlerini incelemeyen önce günümüzde kavrama yüklenen farklı anlamları ve tanımlamaları dikkate almak yararlı olabilir; çünkü kimi zaman emperyalizmin ekonomik boyutu kimi zaman da siyasal veya kültürel boyutu vurgulanmaktadır hatta kavram ideolojik amaçlarla çarpıtılmakta veya yeni anlamlar yüklenebilmektedir.⁵

Emperyalizm yöntemlerini sınıflandıracak olursak;

⁵ Emre Bağce, "Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi", **I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:28, Mart 2003, s.65

- İktisadi Emperyalizm
- Askeri Emperyalizm
- Kültürel Emperyalizm

Şeklinde üç başlık sıralayabiliriz.

Emperyalizm olgusunun ekonomik ve finansal yönünü açıklamaya çalışan araştırmaların ortak yanı, devletler tarafından uygulanan baskının temel dayanağını oluşturuyor olmasıdır. Emperyalizmin iktisadi boyutu, bir ülkenin diğer bir ülke ekonomisi üzerinde, işgücü dağılımı, sermaye hareketleri ve uluslararası ticaret gibi vasıtalarla zorla kurduğu hakimiyet olarak açıklanır. Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği aracılığıyla uygulamaya çalıştığı ekonomik zorlamalar iktisadi emperyalizm çeşidine dahil olmaktadır.

Bazı emperyalizm kuramcıları ise emperyalizmin ekonomik alandan daha çok askeri veya diplomatik baskı olarak nitelemektedir. Ekonomik amaçlar uğruna emperyalizm uygulanırken askeri araçların kullanılmasıyla askeri emperyalizm oluşmaktadır. Siyasi emperyalizm ise emperyalizm uygulanırken bir devletin diğer devlet üzerinde siyasal açıdan birtakım menfaatler gütmesi, siyasi olarak hakimiyet kurması şeklinde açıklanabilir. Aslında Avrasya Ekonomik Birliği'nin Rusya açısından amacının hem ekonomik hem de siyasi olduğu sonraki bölümlerde açıklanacaktır. Avrasya Ekonomik Birliği şimdilik askeri emperyalizmin bir aracı değildir. Ancak siyasi ve ekonomik amaçlar Avrasya Ekonomik Birliği'ni ileride askeri emperyalizm aracı olarak kullanmaya itebilir.

Emperyalizm, devletler üzerinde ekonomik ve siyasi etkiler göstermektedir. Fakat bu etkilerden en çok etkilenen aktörler bireyler ve toplumlardır. Emperyalizm çeşitlerinden bahsederken küreselleşme başlığı altında toplayacağımız kültürel emperyalizmin sonucu olarak bireyler ve toplumlar devletlerarası ilişkilerden etkilenerek kültürel manada değişim yaşamaktadır. Düşüncelerin ve bilginin uluslararası hareketliliği sosyo-kültürel yapılar arasında etkileşim oluşturmakta ve kültürel emperyalizmi yaratmaktadır. Günümüzde kültürel emperyalizm uygulanırken en çok kullanılan araçlar basın ve internettir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE RUS AVRASYACILIĞI

1. 1. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NİN KURULUŞ SÜRECİ

Avrasya Ekonomik Birliği fikri, ilk kez 1994 yılında Kazakistan Devlet Başkanı Nur Sultan Nazarbayev'in ilk resmi Moskova ziyaretinde, Moskova Devlet Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada ortaya atılmıştır. Kazakistan Cumhuriyeti, Orta Asya'nın en geniş topraklara sahip olup, Sovyetler Birliği Döneminde ise Rusya'dan sonra 2. en büyük cumhuriyet konumundaydı.⁶ 1995 yılında, Belarus Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu arasında, tarafların serbestçe ekonomik işbirliği yapmasını engelleyen tüm engellerin ortadan kaldırılması, serbest ticaret ve adil rekabetin sağlanması amacı ile tarafların sürdürülebilir ekonomik kalkınmasını garanti altına almak için Gümrük Birliği Anlaşması imzalamıştır. 1995 yılında üç devlet tarafından imzalanan Antlaşma, bugün Avrasya bölgesindeki entegrasyonun çekirdeğini oluşturmaktadır.⁷

10 Ekim 2000 tarihinde Astana'da imzalanan anlaşma ile Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Tacikistan ülkelerinden oluşan "Avrasya Ekonomi Topluluğu" kurulmuştur. Aralık 2003'te ise, Avrasya Ekonomik Topluluğu, BM Genel Kurulu'nda gözlemci statüsünü almıştır.⁸ 2003 yılında aynı zamanda Belarus, Kazakistan, Rusya ve Ukrayna ülkeleri tarafından "Tek Ekonomik Alan" anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya istinaden üretilen ürünler, sermaye ve iş gücünün bu ülkeler arasında serbest dolaşımını sağlanmıştır. 25 Ocak 2006'da Özbekistan da,

⁶ Abbas Karaağaçlı, *Ortadoğu'dan Orta Asya'ya Farklı Bir Bakış: 2009-2012 Yılları Arasında*, (1. Basım), Yeni Yüzyıl Yayınları:24, Ocak 2013, s.578

⁷ Makbule Yalın, "Avrasya Ekonomik Birliği: Türkiye İçin Ekonomik Entegrasyon Alternatifi", Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ocak 2018, s.90

⁸ "Resolution 58/84 adopted by the General Assembly. Observer Status for the Eurasian Economic Community in the General Assembly", 09.12.2003, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/457/95/PDF/N0345795.pdf?OpenElement> (Erişim tarihi: 19.02.2019)

AET'ye üye olmuştur, ancak 2008 yılında ayrılmıştır. Avrasya Ekonomik Topluluğu girişimi, 16 Ekim 2007 tarihinde Duşanbe'de imzalanan anlaşma ile Belarus, Kazakistan ve Rusya ülkeleri arasında gümrük birliği kurulması planına dönüştürülmüştür.

1 Ocak 2010 tarihinde Kazakistan, Tacikistan ve Rusya, Avrasya Gümrük Birliği'ni kurup ciddi bir ekonomik entegrasyona girmiştir.⁹ Bir önceki bölümde bahsedilen emperyalizmin güncel şekli olan küreselleşme yaşanmıştır. Avrasya Gümrük Birliği gümrük tarifelerinin %90'lık bir kısmını, Rusya'nın gümrük tarifelerine göre belirlenmiştir; yani bu, diğer üyelerin de gümrük tarifelerini Rusya Federasyonu'nun gümrük tarifelerine göre belirlemeleri manasına gelmektedir. 2010 yılının Aralık ayında Belarus, Kazakistan ve Rusya ülkeleri Tek Ekonomik Alan anlaşmasını imzalamıştır. Bu üç ülke 18 Kasım 2011'de, Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun alt yapısını oluşturan anlaşmayı da imzalamıştır. 29 Mayıs 2014'te ise, Belarus, Kazakistan ve Rusya Federasyonu'nun katılımıyla Astana'da imzalanan Avrasya Ekonomik Birliği Paketi ile Avrasya Ekonomik Birliği'nin kuruluşu için ilk adım atılmıştır.

2 Ocak 2015'te Ermenistan'ın AEB'ye resmi olarak üyeliğini gerçekleştirmesinden sonra Kırgızistan, gümrük birliği sürecinde Rusya ile birlik üyeliği için görüşmelerde bulunmuş ve 6 Ağustos 2015'te resmen AEB'ye üye olmuştur. Günümüzde AEB, beş üyeden oluşan bir örgüttür.

⁹ Küreselleşmenin ekonomik boyutu, en fazla öne çıkan ve en fazla tartışılan boyuttur. Ekonomik boyut, küreselleşmenin öteki boyutlarına nazaran en eski dönemlere dayanan ve en derinleşmiş safhası ve boyutudur. Küreselleşmenin ekonomik boyutunu inceleyecek olursak, az evvel bahsettiğimiz gibi ülkelerin ticari faaliyetlerini artırması sermayelerini kolaylıkla hareket ettirebilmeleri sonucunda ekonomik entegrasyon oluşmuş ülke ekonomileri tek bir pazarda bütünleşmeye başlamıştır. Uluslararası büyük şirketler ve bireyler uluslararası ilişkilerin ana aktörleri haline gelmişlerdir. Ekonomiyi yönlendiren güçler artık devletler değil uluslararası şirketler ve bireyler olduğu için bazı ülkelerin ekonomileri daha kırılgan ve krize açık bir hale gelmeye başlamıştır. Küreselleşme sonucunda dünya bölgeselleşmeye, devletler örgütlenmeye başlamıştır. İlerde işlenen bölümlerde bahsettiğimiz Avrasya Ekonomik Birliği bu bölgeselleşme ve örgütlenmenin örneklerinden bir tanesidir. Oluşan uluslararası örgütlerde başı çeken devletler diğer ülkeleri kullanarak ekonomik alanda ilerlemeye çalışmışlardır. Ülke ekonomileri birbirlerine bağlı olmaya başlamış, dünya ekonomisi tek bir pazar olma yolunda ilerlemiştir. İşte emperyalizmin günümüzdeki görünüşü olan küreselleşmenin ekonomik anlamdaki sonucu budur.

Şekil.1: Avrasya Ekonomik Birliği Haritası

Kaynak: Russia Business Today¹⁰

1. 2. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NİN AMAÇLARI VE GÖREVLERİ

Avrasya Ekonomik Birliği, uluslararası tüzel kişiliğe sahip olan bir örgüttür. Öte yandan Avrasya Ekonomik Birliği, Rusya'nın SSCB'yi yeniden canlandırma girişimi ve Yeni Avrasyacılık düşüncesinin tekrar gündeme getirilmesinin bir ürünüdür. Avrasyacılık kavramı, Rus kuramcılarının ve siyasilerin yoğun çabaları ile daha çok, Rusya'nın öncülüğünde Avrasya coğrafyasında stratejik entegrasyon hedefini ifade etmektedir.¹¹ Avrasya Ekonomik Birliği güncel üyeleriyle birlikte 20 milyon km²lik alan ile dünyada %14 karasal alana ve yaklaşık 190 milyonluk bir nüfusa sahiptir.¹²

Birliğin asıl amacı, bölgesel olarak ekonomik entegrasyonu sağlamaktır. Avrasya Ekonomik Birliği'nin kuruluş metninin 2. maddesinde birliğin kuruluş

¹⁰ “Moscow Pushes Eurasian Economic Union up the Agenda”, 01.02.2018, <https://russiabusinesstoday.com/economy/moscow-pushes-eurasian-economic-union-agenda/> (Erişim Tarihi: 14.03.2019)

¹¹ Osman Ağır, Ömer Ağır; “Avrupa Birliği ve Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluş Süreçlerinin Karşılaştırılması”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:1, 2017, s.111

¹² http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Pages/population.aspx (Erişim Tarihi: 16.03.2019)

amacının üyeleri ile birlikte gümrük birliği ve tek ekonomik alan oluşturmak olduğu görülmektedir.¹³ Bunu sağlamak için de mal, hizmet ve emeğin birlik içerisinde serbest bir şekilde dolaşımını sağlamak, birlik içerisindeki dolaşımı şeffaf bir şekilde yaparak bölge ülkeleri ve hatta diğer dünya ülkeleri için ticari anlamda alternatif bir ortak haline gelebilmektir. Avrasya Ekonomik Birliği'nin bir diğer amacı ise, ortak bir enerji alanı oluşturmaktır. Üye ülkelerin elinde bulundurduğu enerji pazarlarını tek bir alanda birleştirmektir.

Avrasya Ekonomik Birliği'nin belirlenen temel görevi, birliği dışarıda oluşabilecek ekonomik değişimlere karşı korumak ve üye devlet halklarının refah standartlarını daha iyi bir düzeye yükseltmektir.

Avrasya Ekonomik Birliği özelinde, Rusya'nın ezeli rakibi ABD'nin para birimi olan dolar rezervlerinin, birlik bölgesinde en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Doların minimum seviyeye düşürülmesinden sonra, üye ülke para birimleriyle ticaretin geliştirilmesi Avrasya Ekonomik Birliği'nin önemli hedeflerinden biridir.

AEB, her ne kadar ekonomik bir ortaklık amacıyla kurulmuş gibi görünse de, perde arkasında AEB'nin ekonomik ortaklığın haricinde siyasi ve askeri bir ortaklık olduğu bir gerçektir. Kazakistan'ın Eski Başkanı Nur Sultan Nazarbayev, AEB'nin ilerleyen dönemlerde bir ortak savunma birliğine dönüşeceğini açık bir şekilde belirtmiştir. Böylece bu hedefle birlikte Avrasya Ekonomik Birliği'nin önümüzdeki yıllarda ekonomik yapıdan askeri bir ortaklığa dönüşebileceği de mümkün olacaktır.¹⁴

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, birliğin hedeflerinden birinin de, dünyada farklı ve yeni bir kutup oluşturmak olduğunu ifade etmiştir. Putin, 2011 tarihli bir makalede, Avrasya Birliği kurma fikrini açıkça dile getirmiştir.¹⁵ Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere Rusya, AEB vasıtasıyla ABD karşısında yeniden bir blok oluşturarak ABD'ye rakip olmayı hedeflemektedir. Rusya, ortaya koyduğu çok kutupluluk anlayışının kurumsallaşabilmesi ve kendini de küresel bir güç olarak yapılandırabilmesi için, Avrasya genelinde "hegemonya" oluşturmayı ve güç

¹³ "Agreement on Foundation of Eurasian Economic Community", 2.Madde, World Integrated Trade Solution (WITS), <https://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/EAEC.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.02.2019)

¹⁴ Nigar Gamarli, "Rusya ve Orta Asya Ülkelerinin Ekonomik İşbirliği: Eğilimler ve Beklentiler", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015, s.78

¹⁵ Vladimir Putin, "Новый интеграционный проект для Евразии-будущее, которое рождается сегодня", Izvestia, 03 Ekim 2011, <https://iz.ru/news/502761>, (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

artırımına gitmeyi hedeflemektedir. Üstelik tarihsel, sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal faktörler de bunu kolaylaştırabilecek bir mahiyet arz etmektedir.¹⁶

AEB, farklı kültürleri taşıyan uluslardan oluşmuştur. Burada Batı emperyalizminin çağımızdaki yüzü olan küreselleşmenin etkisini görmekteyiz.¹⁷ AEB, küreselleşmenin bir sonucu olarak bölge ülkelerinin de, öz kültürleri farklı olsa bile, bölgeselleşip bütünleşmeye çabaladıkları bir oluşumu ifade etmektedir.¹⁸

1. 3. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NİN KURUMSAL YAPISI

Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun yönetimi Şekil 2'de görüldüğü gibi, dört ana kurumdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki Yüksek Konsey'dir.¹⁹ Topluluğun en yetkili ve üst organıdır. Yüksek Konsey'de, Avrasya Ekonomik Topluluğu'na bağlı devlet başkanları seviyesinde temsil edilir. Yılda en az bir kere toplanır. Bu birimde topluluk adına stratejiler belirlenir ve kararlar alınır. Alınan kararlarda üye ülkelerin hisse paylarına göre dağılım yapılmıştır; yani tüm üye ülkeler eşit seviyede oy hakkına sahip değildir. Bu dağılıma göre Rusya %40, Kazakistan %20, Beyaz Rusya %20, Kırgızistan %10, Tacikistan %10 yüzdelik dilime sahiptir. Bu oranlardan da anlaşılacağı üzere, topluluk içerisinde Rusya'dan bağımsız bir şekilde karar verilebilmesi pek mümkün değildir. Ayrıca, Yüksek Konsey'in diğer organları kapatma yetkisi de vardır.²⁰

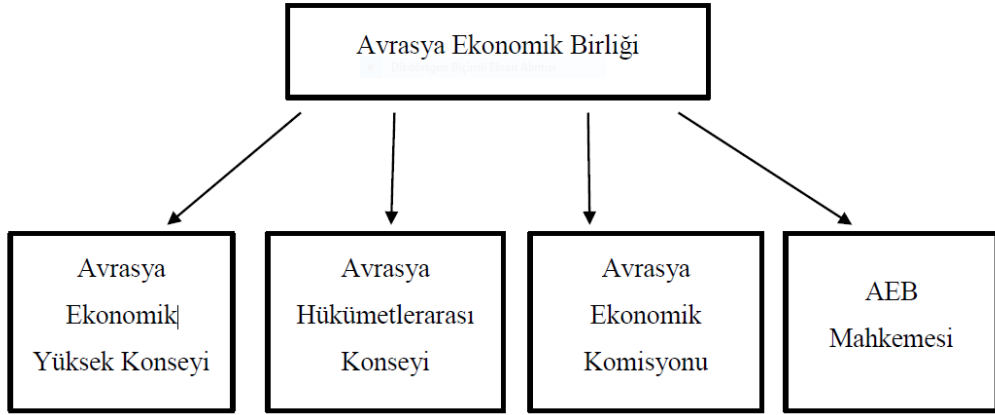
¹⁶ Göktürk Tüysüzöğlü, "Rusya Dış Politikası'nın Etkin Silahı: Donmuş Çatışma Bölgeleri", **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl: 13, Sayı: 26, s.193

¹⁷ Bu tez çalışmasında küreselleşme konusuna diğer emperyalizm türlerine göre geniş bir yer verilmiştir. İleride bahsedilecek olan Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği üzerindeki hegemonik tutumları açıklarken küreselleşme, sıkça kullandığımız bir emperyalizm türü olmuştur. Rusya açısından küreselleşmedeki seçiciliğini gösteren en önemli politikalarından birisi bölgeselleşmeyi merkeze alan örgütlenmedir. Moskova'nın özellikle yakın çevre olarak adlandırdığı bölgede bölgesel örgütlerle etkisini artırması Rusya için küreselleşmesinin sınırlarını da çizer. Bu bölgesel örgütlenmelerden birisi Rusya ve Rusya'nın yakın çevresindeki ülkelerden oluşan Avrasya Ekonomik Birliği'dir. Küreselleşme, devletlerin sermaye hareketliliğinin artması sonucunda uluslararası ekonomik bütünleşme ile etkileşimin artması ve birbirlerine bağımlı hale gelmeleri şeklinde tanımlanabilir.

¹⁸ Küreselleşmenin bir diğer boyutu da kültürel etkileşimdir. Devletlerin daha rahat ve hızlı bir şekilde iletişim kurabilmelerinin sonucunda farklı dil, din ve etnik kökendeki bireyler kültürel manada da yakınlaşmış ve birbirlerinden etkilenmiştir. Sanayileşme ile beraber toplumsal yaşamın her alanında, süreklilik gösteren teknolojik değişim başlamıştır.

¹⁹ Devletlerarası Konsey bazı kaynaklarda "Yüksek Konsey" olarak anılmaktadır.

²⁰ Alp Yüce Kavas, "Sovyet Sonrası Dönemde Rusya'nın Bölgesel Bütünleşme ve İşbirliği Projelerine Yönelik Politikaları", T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2018, s.121

Şekil.2: Avrasya Ekonomik Birliği Yönetim Şeması

Kaynak:29 Mayıs 2014 tarihli Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluşu Anlaşması.²¹

İkinci olarak, Hükümetler Arası Konsey; üye ülkelerin hükümet başkanlarından oluşur ve yılda en az iki kere toplanır. Birliğin yürütmesi ile ilgili işlerin takibini yapmak, bütçe konularında çalışmak ve komisyonun çalışmalarına yönlendirmek ile görevlidir.

Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun bir alt organı olan Avrasya Ekonomik Komisyonu, birliğin ana hattını yönetmektedir. Şubat 2012'de faaliyete geçmiştir. AEB üyesi her ülkeden üçer temsilci bulundurmaktadır. Kararlar oy çokluğuna göre alınır. Komisyon başkanı yüksek konsey tarafından dört yılda bir belirlenerek atanır. Avrasya Ekonomik Komisyonu merkezi, Rusya'nın Başkenti Moskova'da bulunmaktadır.²²

Diğer bir organ olan Birlik Mahkemesi ise, topluluk içindeki hukuki anlaşmazlıkları çözüme kavuşturmak amacıyla çalışmaktadır.²³ Avrasya Ekonomik Birliği Mahkemesi, Belarus'un Başkenti olan Minsk'te bulunmaktadır.

AEB oluşmadan önceki aşamalarından biri olan Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun, AEB'den farklı olan bir birimi Entegrasyon Komitesi'dir. Bu komite

²¹ Askhad Baatyrbekov, "Avrasya Ekonomik Birliği ve Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Mevcut Durumu ve Geleceği", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Temmuz 2015, s. 29

²² "Agreement on Foundation of Eurasian Economic Community", 12. Madde, World Integrated Trade Solution (WITS), <https://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/EAEC.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.02.2019)

²³ "Agreement on Foundation of Eurasian Economic Community", 3. Madde, World Integrated Trade Solution (WITS), <https://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/EAEC.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.02.2019)

birliğin yürütme organıdır. Birlik içi kararların uygulanması ve birlik içi işbirliğinin sağlanması amacıyla görev yapar. AET'nin, AEB'den farklı olan bir diğer birimi olan Parlamentolar Arası Meclis de, AET²⁴ üye devletlerinin parlamentoları arasındaki işbirliğini takip eder. Parlamentolar Arası Meclis, Saint Petersburg'da bulunmaktadır. Topluluk içinde alınan kararların, bir işbirliği çerçevesinde yürütülmesini sağlaması amaçlanmaktadır.

1. 4. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NİN RUSYA AÇISINDAN ÖNEMİ

SSCB dağıldıktan sonra birçok Doğu Avrupa ülkesi çoğunlukla batıya ve batının oluşturmuş olduğu uluslararası örgütlere yönelmişlerdir. ABD ve Çin ise, daha çok Orta Asya'da etkinleşmiştir. 1996'dan itibaren Orta Asya'da Şanghay İşbirliği Örgütü'nün²⁵ faaliyete geçmesiyle bölge devletleri, Rusya ve Çin ile büyük bir yakınlaşma içine girmişlerdir. Avrasya Ekonomik İşbirliği Örgütünün oluşması, Rusya ve Çin'in doğal kaynaklar ekonomisini ve coğrafi avantajlarını doğru yönde kullanması sonucunda Orta Asya devletleri istikamet değiştirmişlerdir.²⁶

Sömürgeciliğin emperyalizme dönüştüğü 19. Yüzyılın ortasından itibaren, büyük güçlerin bütün dikkatleri, dünyanın en önemli enerji kaynaklarını ve ham maddelerini bünyesinde barındıran Avrasya Kıtası üzerinde toplanmıştır.²⁷ Asya, hem dünyanın en büyük pazarı dünya nüfusunun yarısından fazlası, hem tüketim hem de enerji kaynakları bölgesi olarak öne çıkmaktadır. Küreselleşen dünyada enerji, uluslararası ekonominin itici gücü hâline gelmiştir, petrol ve doğal gazla olan talep fazlaşmıştır. Sahip olduğu petrol ve doğal gaz rezervlerinden ötürü Orta Asya'nın önemi giderek artmıştır. Asya'ya, Hazar ve çevresindeki enerji kaynaklarının varlığı da eklendiğinde Avrasya, bir bütün olarak artık neredeyse dünyanın enerji, üretim ve tüketim merkezi olmaya aday görünmektedir; dünya enerji piyasası Orta Doğu

²⁴ AET, Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun kısaltmasıdır. Tez çalışması içerisinde Avrasya Ekonomik Topluluğu'ndan bu şekilde bahsedilecektir.

²⁵ Şanghay İşbirliği (Şanghay Beşlisi ya da Şanghay Paktı), 1996 yılında Çin, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ülkelerinin katılımıyla kurulan uluslararası örgüttür. Özbekistan'ın 2001 yılında bu örgüte dahil olmasıyla örgütün üye sayısı altıya yükselmiştir.

²⁶ Mehmet Hasgüler, Mehmet B. Uludağ, "Üçüncü Dünya Yolunda Rusya ve Orta Asya", **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:41, Ekim 2009, s.55

²⁷ Haktan Bırsel, **Dengesiz Güçler Merkezi Avrasya: İmparatorluklardan İttifaklara İttifaklardan Kaoslara**, (1. Baskı), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2010, s.122

petrolleri hattından Hazar petrolleri ve doğal gaz hattına kaymaktadır.²⁸SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Rusya'nın, eski Sovyet ülkeleriyle olan ticaret hacmi gitgide azalan bir eğilim göstermeye başlamıştır. Rusya'nın esas olarak enerji ve ham madde satıcısı konumunda olduğu dış pazarın önemi artmıştır.²⁹

Tüm bu faktörlerin oluşumu Rusya'yı, Avrasya Ekonomik Birliği çatısı altında kendini korumaya sevk etmiştir. Rusya, Orta Asya'da askeri alanda kendini Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ)³⁰ aracılığıyla korumaya çalışırken, ekonomik alandaysa Avrasya Ekonomik Birliği, Rusya'nın kendini güvence altına alabilmesi için bir dayanak olmuştur. Rusya birlik stratejisiyle sadece kendini koruma altına almaya çalışmamış, aynı zamanda Orta Asya'daki eski gücünü yeniden toparlamak istemiştir. Ancak Rusya, bu amaçlara ulaşma uğruna demokrasi teamüllerine uyulmaksızın çevre ülkelere karşı emperyalizm uygulamıştır.

2012 yılında Avrasya Ekonomik Topluluğu, tek ekonomik alan hedefini gerçekleştirmiş ve birliğe dönüşmeye adım adım yaklaşmıştır. Avrasya Ekonomik Birliği üyeleri Mayıs 2014'te, birliğin kuruluş anlaşmasını imzalamışlardır. Ancak tam da bu aşamada, Haziran 2014'te Moldova, Gürcistan ve Ukrayna, Avrupa Birliği ile bir ortaklık anlaşması imzalamıştır. Bu tarihe kadar Rusya, Avrupa Birliği'ne kayan bu ülkeleri, AEB'nin muhtemel üyeleri olarak görmekteydi, dolayısıyla Moldova, Gürcistan ve Ukrayna'nın tutumu, Rusya için bir hayal kırıklığı olmuştur.³¹

Demokrasi olmayan bir ülke olarak Rusya, demokratik bir birlik kurma amacıyla AEB girişiminde bulunmuştur. Ancak kendi demokratik yapısını kurmayı başaramamış olan Rusya'nın AEB'yi demokratik temeller üzerine kurmayı planlaması gerçekçi değildir. Rusya kendi içerisinde bile demokratik teamüllere uymamaktadır. İlerideki bölümlerde de bahsedileceği üzere Rusya, AEB içerisinde de demokratik tutumlar sergilememektedir.

²⁸ İsmail Aydınğün, "Avrasya Birliği: 'Gerçek' Bir Entegrasyon mu, Rusya'nın Yeni Hegemonya Kurma Arayışlarının Bir Aracı mı?", Karadeniz Araştırmaları Merkezi, XIV/55 - Güz 2017 - s. 111

²⁹ Boris Kagarlitsky, Çev.Esin Soğancılar, **Çevrenin İmparatorluğu: Rusya ve Dünya Sistemi**, Phoenix Yayınevi, Ankara, Kasım 2007, s.471

³⁰ Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, askeri nitelik taşıyan bir örgüttür. Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Moldova, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ukrayna ülkelerinden oluşan Bağımsız Devletler Topluluğu'nun kurmuş olduğu askeri ittifaktır.

³¹ Gökçürk Tüysüzoğlu, "Bölgesel Bir Hegemonya Girişimi: Avrasya Ekonomik Birliği", <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/bolgesel-bir-hegemonya-girisimi-avrasya-ekonomik-birligi> (Erişim Tarihi: 28.04.2019)

1. 5. RUSYA’NIN AVRASYACILIK SİYASETİ

AEB’nin, Rusya için öneminden bahsederken, Avrasyacılık düşünce akımından da bahsetmek gerekir. Avrasyacılık 1990’larda SSCB’nin dağılmasıyla birlikte, Rusya’da tartışıla gelen önemli bir düşünce akımıdır. 1917 tarihinde yaşanan Ekim Devrimi sonrası, Rus entelektüelleri batıya karşı bu fikri geliştirmişlerdir. Bu fikrin isim babası Aleksander von Humboldt’tur.³²

Avrasyacılık düşüncesi iki farklı ekol tarafından yorumlanmıştır. Tek tip olmayan bu yeni düşünce yapısı, Rusya ve onun etkisi altında olan coğrafyada Klasik Avrasyacılığın devamı sayılan neo-Avrasyacılık’ın yanı sıra, yeni dünya düzeni ile eklemlenmeyi amaçlayan ve hatta Rusya’nın başatlığına karşı çıkan Avrasyacı yaklaşımlar şeklinde tezahür etmiştir.³³ Avrasyacılık ekolünde, Klasik Avrasyacılık ve Yeni Avrasyacılık olarak iki farklı anlayış bulunmaktadır.

Rus tarihçiler Rusların Avrupalı değil Asyalı oldukları için Rusya’nın Avrupa ve Asya arasında ülkesel bütünlüğünü koruyabilmek amacıyla Avrasyacılığın savunulması gerektiğini düşünmüşlerdir.³⁴ Rusya’nın Sovyet sonrasında bölgesel etkinliği yeniden kurmak üzere geliştirdiği politikalar “Avrasyacılık” kavramıyla özetlenmektedir.³⁵ Avrasya’da bir birlik oluşturma fikri Avrasyacılık düşüncesinin pratikte uygulanmasının adımlarının temelidir. Rusya, Avrasyacılık ekseninde SSCB coğrafyasında Avrasya Birliği’ni yumuşak güç olarak kullanarak, aslında yeniden hegemonya sahibi olma amacı taşımaktadır. Rusya’nın takip etmiş olduğu AEB de, bu anlayış çerçevesinde Avrasyacılık politikasının bir gereği sayılarak Rusya için büyük önem arz etmektedir.

Yeni Avrasyacı Rus jeopolitikçi Alexandr Dugin, Rusya’nın batıya karşı koyabilmek adına bir Avrasya Ekonomik Birliği’nin gerekliliğini, 1999 yılında

³² Aleksander Von Humboldt (1769-1859), Alman asıllı bir dil bilimci ve filozoftur. Biyocoğrafya üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

³³ Demirhan Fahri Erdem, **Dünya’da ve Türkiye’de Avrasya ve Avrasyacılık: Algılamalar Yaklaşımlar ve Stratejiler**, Barış Kitap, Ankara, 2016, s. 20-22; Mehmet Seyfettin Erol, “**Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Avrasyacılık Tartışmaları**”, İhsan Çomak (ed.), Rusya Stratejik Araştırmaları, (11. Baskı), Tasam Yayınları, İstanbul, 2006, 119-141, s. 130

³⁴ Anıl Çeçen, **Türkiye ve Avrasya**, (2.Baskı), Jeopolitik-Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2015, s.16
³⁵ Alaeddin Yalçınkaya, **Kafkasya’da Siyasi Gelişmeler: Etnik Düğümünden Küresel Kördüğümüne**, (1. Baskı), Lalezar Kitapevi, Ankara 2006, s.302

yayınlamış olduğu “Rus Jeopolitiği” isimli eserinde belirtmiştir. Dugin, stratejik bloklar yasaından bahsetmiştir. Bu yasaya göre tarihin mantığı, ya birleşik bir devletin, ya da birçok devletin oluşturduğu stratejik bloğun bünyesindeki bölgelerin değişen tarihi şartlara intibak etmek ve rekabete dayanıklı olmak için genişlemelerini dikte etmektedir. Dugin, bir devletin günümüz şartlarında büyük bir stratejik bloğa katılmadan kendi bağımsızlığını, iktisadi, askeri ve kültürel hürriyetini sağlayamayacağını vurgulamıştır.³⁶ Dugin, bir önceki başlık altında değerlendirilen AEB’nin Rusya açısından önemini açıklamıştır. Moskova Devlet niversitesi profesörü olan Dugin, aynı zamanda Putin’in dış politika danışmanlığını da yapmıştır. Putin’in birçok dış politika girişimini Dugin ciddi derecede etkilemektedir.

³⁶Aleksandr Dugin, Tercüme: Vügar İmanov, **Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım**, Küre Yayınları, 2014, s.324

İKİNCİ BÖLÜM

2. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİNE KATILABİLECEK ÜLKELER VE RUSYA'NIN BU ÜLKELERE KARŞI HEGEMON TAVRI

Bir önceki bölümde bahsettiğimiz üzere 2014 yılı içerisinde Ermenistan ve Kırgızistan, AEB çatısı altına girmiştir. 2000 yılından sonra birliğe giden süreçte ve kuruluşundan sonra üye ülkelerin birbirleri ile olan ithalat ve ihracat rakamları sürekli olarak artış göstermiştir. Fakat bu süreç içerisinde ithalat ve ihracat rakamlarında en büyük pay diğer üye ülkelere nazaran tahmin edilebileceği gibi, Rusya'ya aittir.

Gümrük tarifelerinin kaldırılması ve tek ekonomik alanın oluşturulması, zamanla olumlu sonuçların açığa çıkarılmasını doğurabilecektir. Elbette ekonomik bütünleşme beklenildiği kadar hızlı bir süreç değildir. Nitekim tarifelerin kaldırılması; Rusya, Kazakistan ve Beyaz Rusya'nın ithalat ve ihracat gelirlerinde küçük ve geçici düşüslere yol açmıştır. Rusya kendisine uygulanan dış ambargoları göğüsleyebilmek için, AEB üyeleri ile ticaret yapmaya daha fazla ihtiyaç duymuştur ve duyacaktır.

AEB'de yaşanan bu yavaş gelişmelerden ötürü Bağımsız Devletler Topluluğu üyeleri, AEB'ye dâhil olma konusunda çekince sahibi olmuşlardır. Nitekim BDT üyeleri bekle-gör politikası izleyerek AEB'ye üyelik süreçlerini geciktirmişlerdir. AEB ise, BDT ülkelerinin bu tutumu karşısında sürekli açılım politikası izleyerek harici ülkelerle de işbirliği ve entegrasyon yapma konusunda ısrarcı olmuştur.

Rusya'nın geçmişten bugüne kadar izlemiş olduğu emperyalist politikalar ve taşınmış olduğu emperyalist kimlik sebebiyle, SSCB'nin dağılmasıyla bağımsızlığa kavuşan devletlerin tekrardan Rusya'ya bağımlı hale gelmek istememeleri normal karşılanması gereken bir durumdur. Eski Sovyet ülkelerinin vatandaşları, SSCB'nin dağılışından sonra Rusya'da göçmen işçi statüsünde yaşamışlardır. Rusya, AEB'ye üye olmasını istediği eski Sovyet ülkelerinin vatandaşı olan göçmen işçileri,

ülkelerine geri göndermekle tehdit etmiştir. Rusya’da göçmen işçi statüsünde bulunan vatandaşların ülkeleri, ekonomik açıdan zayıf olan ülkelerdir. Bunun farkında olan Rusya, sayıları 2016 verilerine göre yaklaşık 57.000’i bulan³⁷ göçmen işçileri ülkelerine geri göndererek ekonomik olarak zayıf olan ülkelerin iyice zayıflamalarını fırsat bilip, o ülkeleri birliğe çekmek için hegemonik bir politika sergilemiştir. Rusya, AEB’nin oluşum süreçlerinden biri olan Gümrük Birliği’ne üye olan ülkeler için aynı tutumda bulunmamıştır.³⁸ Bu durum, Gümrük Birliği’ne üye olmayan ülkeleri, birliğe üye olmak zorunda bırakmaktan başka bir anlama gelmemiştir.

2. 1. KIRGIZİSTAN’IN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ’NE KATILIM SÜRECİNDE RUSYA FAKTÖRÜ

Kırgızistan bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren yaşadığı sosyal ve ekonomik sorunlara rağmen serbest ekonomik sistemi yaygınlaştırmaya ve hayata geçirmeye çaba göstermiştir.³⁹ Kırgızistan’ın bu çabalarından biri de Avrasya Ekonomik Birliği’nin kuruluş sürecinde bulunmasıdır. Kırgızistan, 10 Ekim 2000 tarihinde oluşturulan Avrasya Ekonomik Topluluğu’nun kurucu üyesi olmuştur. 1 Ocak 2010 tarihinde Avrasya Gümrük Birliği’nin faaliyete geçmesinden sonra Kırgızistan, Avrasya Gümrük Birliği’ne üye olmak için başvuruda bulunmuştur. Kırgızistan’da muhalefetle görüş ayrılığı içinde bulunulmasına rağmen Kırgızistan, Avrasya Gümrük Birliği üyeliği için Rus lider Putin ile görüşmelerde bulunmuş, açık bir şekilde gümrük birliği üyeliğini istediğini belirtmiştir.

³⁷ Cengizhan Canaltay, “Rusya’da İç Göç Dinamiklerindeki Güncel Eğilimler”, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Avrasya Araştırmaları Enstitüsü, **Weekly Analysis**, No: 123, s.1

³⁸ Elnur İsmayıl, “**Rusya’nın Avrasya Birliği Politikası**”, T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdüleri, 49/2016-1, s.143

³⁹ Karaağaçlı, a.g.e., s.488

Şekil.3: Kırgızistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Kırgızistan” Aljazeera.com⁴⁰

Kırgızistan’ın gümrük birliğine üyelik konusunda ısrarcı olmasının nedeni, Sovyet Rusya döneminde, Rusya ile ekonomik entegrasyon içerisindeyken, iktisadi açıdan büyük başarılar sağlayabilmiş olmasıdır. Öte yandan Rusya’da diğer Sovyet ülkelerinin de olduğu gibi, Kırgızistan’ın da göçmen işçi statüsünde vatandaşları bulunmaktadır. Kırgızistan’ın birliğe üye olmayı istemesinin diğer bir nedeni ise, göçmen işçi statüsündeki vatandaşlarının hukuki statüsünü güvence altına almayı amaçlamasıdır.

Kırgızistan, birlik üyeliği sonrasında sınır güvenliğine katkı sağlanacağını, gümrük gelirlerinin artacağını, ülkesine yapılan yatırımların yükseleceğini, Avrasya Gümrük Birliği üyesi ülkeler ile ticaretinin gelişim göstereceğini beklemektedir. İşsizlik konusunda da ilerleme kat edeceğini düşünen Kırgızistan’a karşı, Rusya kendi vatandaşlarının haklarını koruma adına önlem almış, yabancı iş gücüne toplam iş gücünden %3’lük bir kısım ayırarak, sınırlandırma getirmiştir. Ayrıca Rusya yabancı iş gücü için Rusça dil sınavını bir zorunluluk olarak kabul etmiştir.⁴¹ Bu

⁴⁰“Ülke Profili: Kırgızistan”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-kirgizistan> (Erişim Tarihi: 18.09.2019)

⁴¹ Guldarkhan Makhamatzhan Kyzy, “Kırgızistan’ın Dış Ticaret Modeli ve Avrasya Gümrük Birliğinden Beklentiler”, T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, s.111

sayede Rusya, hem kendini koruma altına almış, hem de Kırgızistan'ı çatısı altına almayı başarmıştır.

19 Kasım 2013'te, Avrasya Ekonomik Komisyonu tarafından hazırlanan bir yol haritası, Gümrük Birliği'nin denetim organı olan Avrasya Ekonomik Komisyonu Konseyi tarafından onaylanmıştır. Bu noktada Kırgızistan hükümeti, Avrasya Ekonomik Komisyonu tarafından hazırlanan yol haritasının tek yanlı olduğunu ve Kırgız hükümetinin görüşü alınmadan hazırlandığını açıklamış ve hoşnutsuzluğunu dile getirmiştir.⁴²

Kırgızistan, Gümrük Birliğine girmekle yürürlüğe girmesi gereken yeni ithalat ve ihracat vergilerinin geciktirilmesi, pratikte büyük toptancı pazarlarını serbest ticaret bölgeleri haline getirecek muafiyetlerin konulması, zayıf Gümrük Birliği üyelerine destek verecek bir özel fon kurulması ve Kırgızistan'ın dış sınır kontrollerinin güçlendirilmesine yardım sağlanması gibi şartlar koşmuştur.⁴³ Bunun üzerine, Rusya ile Kırgızistan arasında yapılan görüşmeler sonucu Kırgızistan, şartların yumuşamasını sağlamış, Rusya ile Avrasya Gümrük Birliği üyeliği konusunda mutabakata varmıştır. Gümrük Birliği sürecinden sonra Kırgızistan, 6 Ağustos 2015'te resmen AEB'ye üye olmuştur.

Gerçekleşen bu gelişmelerden sonra, Kırgızistan'ın AEB'ye katılma isteğinin ötesinde, Rusya'nın da Kırgızistan'a Avrasya Birliği ülküsünde büyük önem verdiği görülmektedir. Kırgızistan'ın, Avrasya Gümrük Birliği'ne giriş sürecinde ve sonrasında Rusya, Kırgızistan ile birçok anlaşma imzalamış, bir taraftan da bu anlaşmalara dayanarak Kırgızistan üzerinde hegemonya kurmaya çalışmıştır.

Kırgızistan, birlik bünyesine dâhil olmak isterken birtakım avantajlar elde edeceğini biliyordu. Fakat Kırgızistan'ın birlik üyeliğinin bir bakımdan da zorunluluk olduğu görülmektedir. Rusya'nın bölgesindeki hegemonik gücü karşısında, Kırgızistan'ın karşıt bir tavır alacak gücü bulunmamaktadır. Kırgızistan'ın, AEB'ye üyeliğinin sonrasında Rusya'nın, Kırgızistan üzerinde

⁴² Seyit Ali Avcu, "Avrasya Gümrük Birliği ve Kırgızistan: Avantajları ve Dezavantajları", T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, *Avrasya Etüdleri*, 45/2014-1, s.279, Kuban Addymen, "Kyrgyzstan's Accession into Customs Union Unrealistic in Near Future", 23.12.2013, <http://www.globaltimes.cn/content/833692.shtml> (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

⁴³ Asyl Osmonalieva, "Kyrgyzstan Slows Pace of Customs Bloc Entry" Institute for Warand Peace Reporting,13.01.2014, <https://iwpr.net/global-voices/kyrgyzstan-slows-pace-customs-bloc-entry>, (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

kontrol gücünün artacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Kırgızistan da Rusya'ya ekonomik ve siyasi açıdan, şimdiden daha bağımlı hale gelmiştir.

2. 2. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE TACİKİSTAN

Tacikistan Cumhuriyeti, Orta Asya'nın beş cumhuriyetinden biridir.⁴⁴ AEB'ye üyelik hususunda kısa vadede üyeliğini gerçekleştirmesi muhtemel ülkelerden bir Tacikistan'dır. Tacikistan, AEB'ye üye olmasının, halkın Rusya'ya giriş çıkışına serbestlik sağlayacağından ötürü menfi emeller gözetmektedir. Tacikistan, Rusya'ya ekonomik açıdan kayda değer bir getiri sağlamayacaktır. Ancak Tacikistan, Rusya'ya siyasi açıdan bir güç kazandıracaktır.⁴⁵

Şekil.4: Tacikistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Tacikistan”, Aljazeera.com⁴⁶

⁴⁴ Karaağaçlı, a.g.e., s.536

⁴⁵ Catherine Putz, “Tajikistan: The Eurasian Economic Union’s Next Member?”, <https://thediplomat.com/2016/07/tajikistan-the-eurasian-economic-unions-next-member/> (Erişim Tarihi: 29.02.2019)

⁴⁶“Ülke Profili: Tacikistan”,<http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-tacikistan> (Erişim Tarihi: 20.09.2019)

Tacikistan'ın resmi olarak AEB'ye üyelik için başvurusu bulunmamaktadır, ama Tacikistan'ın AEB'den önceki AET'deki entegrasyon aşamalarında aktif rol aldığı ve bir çok alanda AEB ilişkilerinin yüksek olmasından dolayı, bu ihtimalin büyük olduğu görülmektedir.⁴⁷

2. 3. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE GÜRCİSTAN

Tacikistan'dan sonra AEB'ye üye olması beklenen ülkelerden biri de Gürcistan'dır. Ancak Gürcistan 2014 yılında, Rusya'nın AEB'ye rakip olarak gördüğü batı birlikteliği olan Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine başlamıştır. Öte yandan Abhazya ve Güney Osetya'nın statüleri hususunda, Gürcistan ve Rusya arasında bir takım sürtüşmeler yaşanmıştır. Bu açıdan Gürcistan, AEB'ye üyelikten kendini geri çekmektedir. Yaşanan durumun, Rusya cephesinden üzücü olduğu söylenebilir. Ancak yine de Rusya, Gürcistan'ı AEB bünyesine almak için bir takım girişim ve zorlamalarda bulunmaktadır.

Şekil.5: Gürcistan Siyasi Haritası

Kaynak:“Güney Osetya ve Abhazya Sorunu”, insamer.com⁴⁸

⁴⁷Baatyrbekov, a.g.e., s.58

⁴⁸ “Güney Osetya Abhazya Sorunu”, https://insamer.com/tr/guney-osetya-ve-abhazya-sorunu_1557.html (Erişim Tarihi: 07.08.2019)

2. 4. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE MOLDOVA

Gürcistan ve Ukrayna gibi Moldova'da, AB ile ortaklık anlaşması imzalayarak, Avrupa'ya yakınlaşan ülkelerden biri olmuştur. 2017 yılında Moldova, AEB'ye gözlemci olarak katılım başvurusunda bulunmuştur.⁴⁹ Moldova'nın bu tutumu Rusya'yı hayal kırıklığına uğratmış ve Rusya, Moldova'yı Transdinyester'i⁵⁰ tanımakla tehdit etmiştir. Ayrıca Ukrayna, Kırım'da olduğu gibi Rusya'nın, Transdinyesteri referandum yoluyla kendine bağlamasından endişe etmiştir. Bu sebepler Moldova'yı, Rusya'nın ana taşıyıcı sütun görevi gördüğü bir birlik çatısı altına girmekten geri çekmiştir.⁵¹

⁴⁹ Rusya'da Bugün, “Moldova Avrasya Ekonomik Birliği Gözlemci Statüsüne Kavuşabilir”, <https://www.rbg24.ru/news/moldova-avrasya-ekonomik-birligi-gozlemci-statusune-kavusabilir-4213.html>, (Erişim Tarihi: 07.08.2019)

⁵⁰ Transdinyester, Moldova'nın içinde bulunan, BM üyesi devletler tarafından tanınmayan ve tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan eden De facto bir cumhuriyettir.

⁵¹ Alev Kılıç, “Avrasya Birliği'nin Potansiyeli Ve Önündeki Engeller”, Avrasya İncelemeleri Merkezi, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/AVRASYA-BIRLIGI-NIN-POTANSIYELI-VE-ONUNDEKI-ENGELLER> (Erişim Tarihi: 30.08.2019)

Şekil.6: Moldova Siyasi Haritası

Kaynak: Bilgesam⁵²

⁵² Elnur İsmayıl, “Moldova’da Ayrılıkçı Bölgeler Sorunu ve Rusya-Batı Rekabeti”, <http://www.bilgesam.org/incele/1812/-moldova%27da-ayrilikli-bolgeler-sorunu-ve-rusya-bati-rekabeti/#.Xa36Y-gzbIV>, (Erişim Tarihi: 15.07.2019)

2. 5. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE ÖZBEKİSTAN

Özbekistan, Orta Asya coğrafyasının tam ortasında yer almaktadır. Orta Asya devletlerini oluşturan Kırgızistan, Kazakistan, Türkmenistan ve Tacikistan'la sınırı olan ve onların tam ortasında önemli bir coğrafyayı kapsayan konuma sahiptir. Özbekistan'da önemli miktarda gaz, petrol, altın ve taş kömürü madenleri bulunmaktadır. Özbekistan, ekonomik ve yer altı kaynakları bakımından çok zengin bir ülkedir.⁵³ BDT üyesi olan Özbekistan'ın henüz AEB üyeliği için somut bir girişimi bulunmamaktadır.⁵⁴ Ancak ilerleyen dönemlerde Özbekistan'ın da, ekonomik ve siyasi açıdan çok daha güçlü bulunan Rusya'nın egemenliğinde olan AEB üyesi olma yolunda adım atmak isteyecektir. Çünkü, gelişmekte olan bir ülke olarak Özbekistan'ın, Rusya'nın gücünden faydalanmaksızın ilerleyemeyeceği bir gerçektir.

Şekil.7: Özbekistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Özbekistan”, Aljazeera.com⁵⁵

⁵³ Karaağaçlı, a.g.e., 586-587

⁵⁴ Özbekistan Haber, “Özbekistan Moskova Büyükelçisi: Özbekistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği Üyeliği Gündemde Değil”,

https://ozbekistanhaber.com/123/POLTKA/zbekistan_Moskova_Bykelisi_zbekistan039n_Avrasya_Ekonomik_Birligi_yelii_gndemde_deil.html, (Erişim: 28.07.2019)

⁵⁵“Ülke Profili: Özbekistan”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-ozbekistan> (Erişim Tarihi: 29.07.2019)

2. 6. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE MOĞOLİSTAN

Öte yandan Rusya ile karşılaştırıldığında ekonomik açıdan önemli ölçüde geride kalan Moğolistan, Çin'in siyasi ve ekonomik yaptırımlarından uzaklaşabilmek adına AEB'ye üye olmak isteyen ülkelerden biri olmuştur.⁵⁶ Ancak, Rusya alternatifi Moğolistan için Çin'den çok farklı olmayacaktır.

Şekil.8: Moğolistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Moğolistan”, Aljazeera.com⁵⁷

2. 7. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

AEB'nin fikir babası diye nitelendirdiğimiz Kazakistan'ın devlet eski başkanı Nur Sultan Nazarbayev, Türkiye'nin de AEB üyesi olması için, Türkiye ile birtakım temaslarda bulunmuştur. Nazarbayev 2013'te, Belarus'un başkenti Minsk'te yapılan

⁵⁶ “Moğolistan, AEB ile İşbirliği mutabakat zaptı imzaladı”, <https://www.ermenihaber.am/tr/news/2017/10/27/Mo%C4%9Folistan-AEB/115973> (Erişim Tarihi: 01.09.2019)

⁵⁷“Ülke Profili: Moğolistan”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-mogolistan> (Erişim Tarihi: 02.09.2019)

Avrasya Yüksek Ekonomik Konsey toplantısında, Türkiye’yi Avrasya Birliği’ne katılmaya davet etmiştir Türkiye de, AEB üyeliğine sıcak bakmıştır.

Şekil.9: Türkiye Siyasi Haritası

Kaynak: “Türkiye’nin Komşuları”, notbu.net⁵⁸

Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkiler son dönemde birkaç kriz haricinde hep iyiye dönük gelişmeler göstermiştir. Türkiye’nin, AEB üye ülkelerinden en çok Rusya ile ithalat ilişkisi bulunmaktadır. Özellikle doğalgaz ithalatı konusunda Türkiye Rusya’ya ciddi ekonomik getiriler sunmaktadır. Rusya da, doğalgaz ihracatı konusunda Türkiye’yi köprü vazifesinde görmektedir. Rusya için batıya açılan kapısı olması dolayısıyla Türkiye’nin, AEB’ye üye olması, Rusya açısından çok önemli bir kazanım olacaktır.

Turizm sektöründe de, Türkiye ve Rusya yakın ilişkiler yürütmektedir. Rusya’dan Türkiye’ye her yıl milyonlarca turist akını olmaktadır. Bu da Türkiye için AEB’yi çekici kılmaktadır. Türkiye’den AEB üyeliği için henüz somut bir adım atılmış olmasa da, ilerleyen dönemlerde Türkiye’nin de, AEB’ye katılmasının hem birlik hem de Türkiye açısından olumlu sonuçlar doğuracağı tahmin edilmektedir.

⁵⁸“Türkiye’nin Komşuları”, <https://www.notbu.net/turkiyenin-komsulari/> (Erişim Tarihi: 07.08.2019)

2. 8. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE İRAN

AEB'ye üye olmak isteyen ülkelerden bir diğeri de İran'dır. İran'ın AEB'ye üye olmak istemesinin arkasında yatan en büyük neden, Rusya'ya yapmış olduğu ihracatlarda gümrük tarifelerinin düşürülmesini istemesidir. Sonuç olarak İran'ın da AEB'ye üyelik istemesinin amacı, Rusya ile ilintilidir; yani AEB'nin her ne kadar Rusya'dan başka üyeleri olsa da, birliğin ana hattını ve işleyişini Rusya ve Rus politikaları oluşturmaktadır. Diğer devletlerin öyle ya da böyle kendisinden bir şeyler beklediğinin farkında olan Rusya, diğer ülkelerin krizlerini fırsata çevirerek kendi hegemonyasını güçlendirmeyi ve onları kendi hegemonyası altına almayı hedeflemektedir. Günümüzde son yayınlanan haberlere göre İran'ın Kasım 2019 başında AEB üyesi olacağı iddia edilmektedir.⁵⁹

Şekil.10: İran Siyasi Haritası

Kaynak:“Ülke Profili: İran”, Aljazeera.com⁶⁰

⁵⁹ “İran AEB'ye Resmen Üye Olacak”, <https://dogruhaber.com.tr/haber/618525-iran-aebye-resmen-uye-olacak/> (Erişim Tarihi: 06.10.2019)

⁶⁰“Ülke Profili: İran”, <http://www.aljazeera.com/tr/ulke-profil/ulke-profil-iran> (Erişim Tarihi: 07.08.2019)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NE ÜYE OLMAKTAN KAÇINAN ÜLKELER

AEB'ye üye olması muhtemel olan ülkelerin haricinde bir de, Rusya'nın ekonomik entegrasyon projesine katılmak istemeyen bazı ülkeler bulunmaktadır. 2015 yılına kadar AEB'ye katılmak istemeyen ülkelere birisi de Ermenistan'dır. Ancak, Rusya'nın emperyalizmi sonucu Ermenistan birlik üyesi olmuştur. Rusya, Azerbaycan ve Ukrayna üzerinde baskı politikası izleyerek AEB'ye dâhil etme çabası içerisinde. Sonraki başlıklar altında Rusya'nın izlemiş olduğu baskı politikaları örneklendirilecektir.

3. 1. ERMENİSTAN'IN AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ'NE KATILIM SÜRECİ

AEB'nin temellerinin atıldığı dönemlerde Ermenistan, gümrük birliği çatısı altına girme mevzusunu, Rusya ile sınır ülkesi olmaması sebebiyle gereksiz bulmuş ve kararsız kalmıştır, hatta birliğe dâhil olmak istemediğini belirtmiştir. Ancak 3 Eylül 2013 tarihinde BDT üyelerinin Belarus'ta düzenlemiş olduğu bir toplantıda, Ermenistan fikrinin değiştiğini, gümrük birliğine katılma yönünde olumlu adımlar attığını göstermiştir. Ermenistan'ın fikir değiştirmesinin temelinde, Rusya'nın Ermenistan'a ihraç ettiği doğalgaz fiyatlarını artırmakla tehdit etmesi yatmaktadır.

Şekil.11: Ermenistan Siyasi Haritası

Kaynak:“Ülke Profili: Ermenistan” Aljazeera.com⁶¹

Doğal gaz fiyatlarının artırılması tehdidiyle aynı zamanda Rusya, Ermenistan’ı AB ile yakınlaşmaması konusunda da sert bir şekilde uyarmıştır. İki ülke ilişkilerinin sıkıntılı bir sürece gireceğini belirterek Ermenistan’ı güvenlik kaygısı içerisine sürüklemiştir. Rusya’nın sıkıntılı süreçten kastı, Dağlık Karabağ sorununda Azerbaycan tarafında bulunacağına işaret etmesidir, yani Rusya Ermenistan’a, Dağlık Karabağ sorununda Azerbaycan yanlısı bir tavır sergileyebileceğini belirtmekle, sadece ekonomik olarak değil siyasi olarak da tehdit ettiğini göstermiştir. Rusya, açıkça hegemonik davranarak, yani aslında baskı ile ancak öbür yandan da Ermenistan’ın kendi rızasını alarak birlik bünyesine dâhil etmeyi amaçlamıştır. Ermenistan’ın gümrük birliğine katılma yönünde tutum sergilemesi halk tarafından tepki çekse de, Ermenistan yönetimi Rus hegemonyası karşısında yenik düşmüş ve milli güvenlik kaygısından ötürü gümrük birliğine katılmıştır.

2 Ocak 2015 tarihinde ise Ermenistan, resmi olarak AEB üyeliğini de gerçekleştirmiştir.⁶² Bu karşılıklı bağımlılığı anlamak hiç de zor değildir; çünkü

⁶¹“Ülke Profili: Ermenistan”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-ermenistan> (Erişim Tarihi: 18.09.2019)

tarihi gerçekler, Ruslar ile Ermeniler arasındaki kanlı ortaklıkların varlığını hatırlatmaktadır. SSCB'nin dağılışından sonra Güney Kafkasya Bölgesinde, Rusya ile stratejik ortaklığı devam ettiren, hatta Rus askeri güçlerinin ülkesinin sınırlarında bulunmasına izin vererek Rusya yanlısı tavır takınan tek ülke Ermenistan olmuştur.

Bu siyasi tavır tarihe, Rus askerleri ile Ermeni çetelerinin, Azerbaycan Türklerine ortak olarak yaptıkları 1992 Hocalı Soykırımını ile kanla kazanmıştır. Aslında 1918'de, Osmanlı Devleti'nin en zor döneminde Kafkas-İslam Ordusu kurarak, Azerbaycan halkının kurtuluşuna göndermesi de, aynı ortak tavrın sonucu idi. Yüz bir yıl önce de, Rus askerleri ile Ermeni çeteleri ortak bir dayanışmaya girerek, akıl almaz bir katliam ve soykırımla Azerbaycan Türklerini yok edip, topraklarını işgal etmişlerdir.

3. 2. AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ VE AZERBAYCAN

Kafkasya ülkelerinden biri olan Azerbaycan, bölgesinde oldukça zengin enerji kaynaklarına sahip olan bir ülkedir. Bu nedenle de Rusya'nın AEB ülküsünde ilgi odağı haline gelmiştir. Azerbaycan, AEB'ye üyelikten kaçınan bir tavır sergilemektedir. Ancak Rusya, Azerbaycan'a karşı, birliğe dâhil olması için Dağlık Karabağ sorunu ve sınırlarda yaşanan etnik sorunları, bir baskı aracı olarak kullanmaktadır. Azerbaycan Rusya'nın tekrar Kafkasya bölgesi üzerinde hegemonya kurması ihtimaline karşın ekonomik, güvenlik ve işbirliğine yönelik çalışmalarda bulunmuştur.⁶³Azerbaycan'ın Rus ekonomik entegrasyon fikrine uzak kalmasının en önemli sebebi, bağımsızlığından sonra, batıya yakın politikalar izleyerek batı yanlısı bir gelişim sürecine girmiş olmasıdır.⁶⁴ Azerbaycan, Rusya'ya ve Rus fikirlerine yakınlaşırsa, batı ile arasının bozulmasından çekinmektedir. Azerbaycan Rusya'ya

⁶² "Ermenistan, Avrasya Ekonomik Birliği'nde", <https://tr.sputniknews.com/asya/201501021013327384/> (Erişim Tarihi:15:01.2019)

⁶³ Reha Yılmaz, "Rus Dış Politikasında Yeni Yönelimler Çerçevesinde Güney Kafkasya", Editör: İhsan Çomak, *Rusya Çalışmaları-Stratejik Araştırmalar-2*, Tasam Yayınları, Uluslararası İlişkiler Serisi: 19, İstanbul, Eylül 2009, s.157

⁶⁴ Azerbaycan, Litvanya'nın başkenti olan Vilnius'taki Doğu Ortaklığı Zirvesi'nde Avrupa Birliği'yle serbest ticaret anlaşmasını imzalama planını anlaşma tarihine kısa bir süre kala ertelemiştir.

olan bağıllığını azaltmak için batı pazarlarına açılmak istemiştir. Bu amaca ulaşmada çok uluslu firmalarla yapılacak işbirliği kilit bir rol oynayabilirdi.⁶⁵

Şekil.12: Azerbaycan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Azerbaycan”, Aljazeera.com⁶⁶

Ayrıca Rusya'nın, Ermenistan sempatisi ve yüz yıldır tarihi facialarda/soykırımlarda Rus askerleri ile Ermeni çetelerinin işbirliği yapması, Karabağ sorununun tıkanması, Azerbaycan'ın Rusya'ya olan güvenini azaltmıştır. Zira Rusya, Azerbaycan'ı Dağlık Karabağ'ın bağımsızlığını tanımakla tehdit etmektedir. Bu tehdidin üzerine Azerbaycan, Litvanya'nın başkenti olan Vilnius'taki Doğu Ortaklığı Zirvesi'nde, Avrupa Birliği'yle serbest ticaret anlaşmasını imzalama planını, Karabağ çekincesi nedeniyle anlaşma tarihine kısa bir süre kala ertelemiştir.

⁶⁵ Mert Bilgin, *Avrasya Enerji Savaşları*, (1. Baskı), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2015, s. 179

⁶⁶“Ülke Profili: Azerbaycan”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-azerbaycan> (Erişim Tarihi: 08.08.2019)

3. 3. RUSYA’NIN BİRLİK ÜLKÜSÜNDE UKRAYNA HEDEFİ

Rusya’nın, Güney Kafkasya ve Ukrayna bölgesinde yaşanan sorunları çözüme kavuşturmadan, bu bölgelerde bulunan devletlerin AEB’ye katılmasını beklemesi pek gerçekçi değildir. Rusya’nın yeniden süper güç olmak, yakın çevreyi kontrolü altına almak stratejisinin yöneldiği ülkeler başta Ukrayna olmak üzere, Avrupa’daki bazı önemli hedefler yanında, ağırlıklı hesaplara konu olan diğer bölge Türk Cumhuriyetleri’dir.⁶⁷

Şekil.13: Ukrayna Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Ukrayna” Aljazeera.com⁶⁸

2013 yılının Kasım ayında Ukrayna hükümeti, Avrupa Birliği ile Litvanya’nın başkenti Vilnius’ta, Doğu Ortaklığı Zirvesi’nde Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşması’nı imzalamayacağını beyan etmiştir. Bunun üzerine Ukrayna’da muhalefet cephesi, hükümetin bu kararını derhal protesto etmiştir. AB

⁶⁷ Alaeddin Yalçınkaya, “Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ve Dugin’in Yeni Avrasyacılık Önerileri”, Derleyen: Tayyar Arı, *Orta Asya ve Kafkasya: Rekabetten İşbirliğine*, MKM Yayıncılık, Ekim 2010, s.263

⁶⁸“Ülke Profili: Ukrayna”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-ukrayna> (Erişim Tarihi: 29.09.2019)

yetkilileri de, AB-Ukrayna ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. O tarihe kadar AB de, Ukrayna'yı müstakbel bir üyesi olarak görmekteydi, dolayısıyla Ukrayna bu tutumuyla AB ilişkilerini sekteye uğratmıştır.

Ukrayna eski Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in, AB ile ortaklık anlaşmasını imzalamamasının altında yatan sebep elbette Rusya idi. Rusya, Ukrayna'ya ihraç ettiği doğalgaz fiyatlarında artışa gitmeyeceğini vaat ederek, kendi tarafını daha cazip bir hale getirmiştir. Öte yandan o dönemde Ukrayna'nın Rusya'ya 1.3 milyar dolarlık bir borcu bulunmaktaydı. Rusya, Ukrayna'nın bu borcu ödemesinde kolaylık sağlayacağını ifade ederek Ukrayna'yı AB ile ortaklık anlaşması imzalamaktan vazgeçirmeyi başarmıştır. Rusya hegemonik tutumundan taviz vermemiş ve baskı yoluyla Ukrayna üzerindeki emellerine kısa süreli de olsa ulaşmıştır.

Ukrayna'da yaşanan iç savaş ve kriz, Rusya ile Avrupa Birliği arasında yaşanan rekabet sonucunda oluşmuştur. Rus hegemonyası altında olan Ukrayna için, Mart 2014'te yaşanan Kırım'ın Rusya'ya bağlanması bir dönüm noktası niteliğindedir. Rusya, Kırım'ın kendi toprağı olduğunu ve aslında Ukrayna'ya Rusya tarafından armağan edildiğini savunmuştur. Ukrayna, Rusya için enerji transferi açısından stratejik bir öneme sahip olduğu için Rusya Ukrayna'nın AEB'den uzaklaşıp AB'ye yaklaşmasını ekonomik ve jeostratejik açıdan ciddi bir kayıp olarak görmektedir. Ukrayna'nın AB ile ortaklık anlaşması imzalaması Rusya'yı sadece ekonomik anlamda sekteye uğratmamıştır. Aynı zamanda siyasi emellerini de engellemiştir. Ukrayna'nın bu tutumu sonrasında Rusya tepki olarak sert söylemlerde bulunmuştur. Rusya Mart 2014'te Kırım'ı işgal etmiştir. Rusya, Ukrayna'yı AB ve Avrasya Birliği arasında bir seçim yapmak zorunda bırakarak, eski Sovyet ülkelerine de gözdağı vermiştir. Buradan anlaşılacağı üzere Rusya, Avrasya Birliği özelinde AEB için her şeyi göze alabilecektir. Ayrıca Rusya'nın, Batıya karşı hiçbir hegemonik tutumdan çekinmeyeceği anlaşılmaktadır.

Rusya'nın, Ukrayna üzerindeki hegemonik etkisinden bahsederken Rus jeopolitikçi Dugin'in görüşüne yer vermek gerekir. Dugin, "Rus Jeopolitiği" adlı eserinde, "Moskova ve Kiev arasındaki münasebetlerde sıkı bir öncelik –ancak ortak bir Avrasya kıta devleti, birleştirici evrensel Moskova ülküsü- tespit edilmelidir."

şeklinde bir tavsiyede bulunmuştur.⁶⁹ Bu tavsiyeden anlaşılacağı üzere Avrasyacılık kuramcısı Dugin, kurulmasını istediği birlikte, gerçekte ne pahasına olursa olsun Ukrayna'yı da bulundurma ülküsü taşımaktadır.

Rusya, Ukrayna'da bulunan ayrılıkçı sorunların gündemde kalmasıyla Ukrayna'nın, Rusya'dan bağımsız bir şekilde politikalarını yürütememesini ve sürekli kendisine bağımlı olmasını hedeflemektedir. Rusya, Ukrayna'da Rus yanlısı bir yönetimin başa geçmesi için çaba sarf etmektedir. Avrasya Birliği'nin tam anlamıyla güç kazanması için, Beyaz Rusya ve Ukrayna'nın bu birlikte olması önemlidir. Rusya'nın Batıya açılması için, bu iki ülke her yönüyle stratejik önem arz etmektedir. Sovyetler Birliği ve BDT'nin lokomotif ülkeleri olan Rusya, Beyaz Rusya, Ukrayna ve Kazakistan ülkeleri için günümüzdeki şartlar da, geçmişten çok farklı değildir.⁷⁰ Rusya'nın, AEB'deki asıl amacı her ne kadar Putin aksini iddia etse de, eski SSCB ülkeleri üzerinde, günümüzün popüler emperyal düzeni olan küreselleşme anlayışı paralelinde, özde Rusya yararına olacak bir takım emperyalist girişimlerde bulunabilecek ortam sağlamaktır.⁷¹

Rusya'nın, Ukrayna üzerindeki hegemonik tutumu Batı'nın tepkisine yol açmış, AEB'ye ve AEB nezaretinde üye ülkelere ekonomik açıdan zarar vermiştir. Rusya'nın güdümlü bir referandum yoluyla Kırım'ı kendine bağlaması, Batılı ülkelerin Rusya'ya ekonomik ambargo uygulamasıyla sonuçlanmıştır. AEB üyelerinin ortak gelir kaynaklarından biri olan petrol fiyatları, dünya çapında bir düşüş yaşamıştır. Bu durumdan en çok zarar gören iki ülke Rusya ve Kazakistan olmuştur. Özellikle Rusya ve Kazakistan, ekonomik gelirlerinin büyük bir kısmını petrol ticareti üzerinden elde etmektedir. Kazakistan, Asya ile Avrupa arasında öte yandan Rusya'yla Çin arasında çok büyük topraklara sahip bulunduğundan jeopolitik

⁶⁹ Dugin, a.g.e., s.364

⁷⁰ İslam Halidov, "Çok Kutuplu Dünya Sistemi İçin Rusya'nın Desteklediği Bölgesel Ve Uluslararası Örgütler", **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:51, Eylül-Ekim 2015, s.340

⁷¹ Küreselleşmenin başat öğeleri devletlerarasında serbest mal ve hizmet ticareti ile sermaye ve iş gücünün ülkeler arasında serbest dolaşımıdır. Bretton Woods sisteminin çökmesi sonucunda güçlü devletler ekonomik sınırlarını kaldırmış sermaye hareketlerine hız vermişlerdir. Serbest ekonomi sistemi daha çok benimsenmiştir. Sermaye sahipleri daha değerli bir hale gelmiş ve sermaye bütün dünyanın ekonomik yapısında etki sahibi olan bir unsur haline gelmiştir. Teknolojik gelişmeler sonucunda iletişim hızı oldukça artmıştır. Ulaşım alanında ciddi gelişmeler yaşanmış ve devletler birbirleri ile daha rahat bir şekilde iletişim ve etkileşim kurabilmişlerdir. Bu gelişmeler ışığında çok uluslu şirketlerin sayısı artmaya başlamıştır.

ve jeostratejik bakımından büyük önem taşımaktadır.⁷² Bundan dolayı, Kazakistan Rusya'nın nazarında da ekonomik açıdan büyük bir önem arz etmektedir.

Batı'nın Rusya'ya uyguladığı ekonomik ambargolar, Rusya açısından ciddi kayıplara neden olmuştur. Rusya'nın resmi para birimi olan Ruble, dolar karşısında önemli ölçüde değer kaybetmiştir. Bu ekonomik problemler içerisinde AEB ülkeleri de zarar görmüşler ve devalüasyon (kur ayarlaması) yaparak önlem almaya çalışmışlardır. AEB ülkeleri rekabetçi devalüasyon yaparak, kendi para birimlerinin değerlerini düşürüp diğer ülkelere sürekli satış yapma eğilimi göstermişlerdir. AEB ülkeleri dış ülkelere satış yaparken kendileri ithalat harcamalarını azaltmışlardır. Bu şekilde çevre ülkeler, AEB'nin devalüasyon yaparak ucuzlaştırdığı petrol ürünlerini mecburiyetten satın almak zorunda kalmışlardır.

Her ne kadar burada AEB'nin genel olarak yürütmüş olduğu bir politikadan bahsetmiş olsakta, AEB'nin çevre ülke olarak nitelendirebileceğimiz üyeleri olan Ermenistan, Belarus ve Kırgızistan bu metottan istifade etmekte güçlük çekmişlerdir. Şu anda Rusya'nın hegemonyası altında bulunmakta olan Ermenistan, Belarus ve Kırgızistan çevre ülke konumunda bulduklarından, Rusya'nın yapmış olduğu devalüasyon karşısında durabilecek bir güce sahip değillerdir, yani devalüasyon yaparak kendini koruma altına almaya çalışabilen ülkeler, sadece Rusya ve Kazakistan olabilmiştir. Ukrayna ve Kırım sorununun, birlik üyelerine ciddi zarar verdiği açıktır.⁷³

⁷² Karaağaçlı, a.g.e., s.578

⁷³ Halidov, a.g.m., s.340

SONUÇ

AEB'nin kuruluşu, Rusya'nın Avrasya Birliği hedefi yönünde atılmış olan en büyük somut adımlardan biridir. Birliğin günümüze kadar göstermiş olduğu faaliyetleri göz önüne alacak olursak, ileride AEB'nin, AB'ye ciddi bir rakip olabileceğini söylemek mümkündür.

Demokrasisi gelişmekte olan bir ülke olarak Rusya, demokratik bir birlik kurma amacı gütsede AEB özelinde bunu başaramamıştır. Rusya kendi içerisinde bile demokratik teamüllere uymadığı gibi, AEB içerisinde de demokratik tutumlar sergilememektedir.

AEB içerisinde siyasi ve ekonomik verileri incelediğimizde, Rusya'nın birlikte bulunan diğer üye ülkelere göre ciddi derecede ileride olduğunu görebiliriz. Rusya haricindeki üyeler de, 2000 yılından bu yana siyasi ve ekonomik açıdan AEB'den fayda sağlamışlardır. Fakat yine de bu fayda sağlama sıralamasını yapacak olursak Rusya birinci sırada yer almaktadır.

Rusya'nın AEB içerisindeki ekonomik payı yaklaşık %85 civarındadır. Yani, AEB içerisinde iktisadi alanda bir eşitlik kesinlikle söz konusu değildir. Bu bağlamda Rusya'nın, AEB bünyesinde bulunan en güçlü ekonomiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca AEB üye ülkelerinin kendi aralarında ve dış ülkelere yapmış olduğu ithalat ve ihracat da, büyük bir çoğunlukla Rusya kontrolünde yapılmaktadır. AEB ekonomisinde Rus hegemonyası hüküm sürmektedir.

Öte yandan birlik dışındaki ülkelere uygulanan yüksek vergi oranları nedeniyle üye ülkelerin AB, Türkiye, Çin gibi pazarlardan ürün ithal etmesi zorlaşmıştır. Dolayısıyla üye ülkeler, Rusya'ya karşı daha bağımlı hale gelmiştir.⁷⁴AEB, ilerleyen yıllarda doğal kaynak, sermaye ve iş gücü olarak emsal uluslararası örgütlere göre, daha iyi bir konumda olmayı hedeflemektedir. Bunun için de Rusya, birtakım konularda kendisinden taviz vermek durumundadır. Rusya'nın taviz vermesi gereken konulardan biri nüfus politikasıdır. AEB'nin daha iyiye

⁷⁴ Gürhan Ünal, " Putin Dönemi Rus Dış Politikasında Batı'ya Karşı "Yumuşak Dengeleme" Arayışları", T.C Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2016, s.77

gidebilmesi için Rusya, dışarıdan gelebilmesi muhtemel olan göçmenlere izin vermek zorunda kalacaktır.

Dışarıdan gelen göçmen nüfus, Rusya'ya iş gücü ve sermaye sağlamanın yanı sıra siyasi konularda da külfet olacaktır. Yeni nüfuslar AEB topraklarında yaşarken, siyasi haklarından da mahrum kalmak istemeyeceklerdir. Bu durumda Rusya'nın, siyasi egemenlik hususunda taviz vermesi gerekeceği açıktır. Burada da emperyalizmin artan nüfusu iskân edebilme amacı devreye girmektedir. Rusya büyüme ve genişleme uğruna giderek artacak olan nüfusu için, giderek demografik emperyalist bir anlayış içinde davranmaktadır ve davranmaya da devam edecektir.

Rus doğalgazının küresel olarak ihracatını sağlayabilmesi için, AEB büyük önem arz etmektedir. Rusya, dünyaya açılarak rahat bir şekilde dış ticaret yapabilmek için AEB çerçevesini genişletmek zorundadır. AEB üye sayısını artırma konusunda istekli görünmesine karşın, aslında Rusya'nın diğer ülkelere karşı hegemonik tutumları, küresel bir ticaret devi olma yoluna ket vurmaktadır.

AEB'ye genel olarak baktığımızda, siyasi hedeflerin ötesinde başlı başına ekonomik bir gelişme amacı güttüğünü görmekteyiz. AEB, ekonomik olarak büyüme amacı güdülüyorsa, dış pazarlara ve dış ticarete mutlaka ihtiyaç duyulmaktadır. Rusya'nın dış pazarlara açılarak merkez ülke rolünü devam ettirme isteğinin sonuçlarından biri AEB'nin oluşumudur. Kapitalizmin, bütün dünyada olduğu gibi, Rus bloğunu da emperyalizme yönelten bir olgu olduğu açıktır. Bu nokta da Lenin'in bahsettiği gibi, kapitalizm emperyalizmi doğuran bir neden olarak açıklanmaktadır.

Lenin kapitalizmin artışıyla emperyalizm ihtiyacının da artacağını savunmuştur. Gelişen ve değişen dünyada büyük bir güç olan Rusya, nüfusunun artışı sonucunda emperyalizm uygulayan bir devlet olmuştur. Nitekim AEB, Rusya'nın nüfus fazlasına kaynak sağlayabilme amacına erişmek için bir araç olarak kullanılmıştır. Dış ülkeler karşısında ekonomik gücünü korumak isteyen Rusya, AEB aracılığı ile bölgesindeki pazarlara hakim olma ve küresel rekabet içerisinde statüsünü yükseltme amacı gütmüştür.

Avrasya bölgesinin diğer büyük güçlere çekici gelmesinden ötürü Rusya, bu bölgede güvenliğini sağlamak istemektedir. SSCB'nin dağılışımdan sonra Avrasya bölgesinde Çin ve ABD'nin birtakım girişimleri olmuştur. Çin ve ABD tehlikelerine

karşı Rusya kendi güvenliğini sağlama ihtiyacı hissetmektedir. Yani, emperyalizm Rusya için bir gereklilik oluşturmaktadır.

Aslında Rusya'da mevcut durumunu korumanın ötesinde daha da ileriye gidebilmek, SSCB dönemindeki gücüne tekrar kavuşabilmek için emperyalizm uygulamaktadır. AEB içerisinde bulunan pazarlardan gelir elde ederek eski gücüne tekrar kavuşmak istemektedir. Günümüzde Rusya'nın bir fetih politikası izlediğini görmekteyiz. Fetihler artık sanal olarak gerçekleşmektedir. Dolayısıyla Rusya da fethini savaş yoluyla değil yumuşak güç uygulayarak gerçekleştirmektedir.

AEB, ilk bakışta ekonomik bir ortaklık gibi görünse de önemli ölçüde siyasi amaçlar da taşımaktadır. Bu siyasi amaçlardan birisi de sadece ekonomik değil, askeri anlamda da bir ittifak oluşturmaktır. Rusya öncülüğünde AEB ülkeleri siyasi ve askeri bir ittifak oluşturarak genişlemeye ve gelişmeye çalışmaktadırlar. Şimdilik AEB'nin bir savaşla sonuçlanacağını söylemek için erken olsa da silahsız savaşın var olduğunu söylemek mümkündür.

AEB ülkeleri içerisinde Rusya her anlamda pastanın büyük bir kısmını kaplamaktadır. Yani Rusya her anlamda AEB'ye üye olan diğer ülkelere göre güçlü bir konumda olduğu için en fazla faydayı da kendisi sağlamaktadır.

Çevre ülke olarak düşünebileceğimiz Kazakistan, Belarus, Kırgızistan ve Ermenistan aslında kapitalizm açısından gelişmemiş olduklarından değil, üretimlerinin ve değerlerinin Rusya tarafından daha çok alınması sebebiyle bu ülkeler Rusya'ya göre az gelişmişlerdir.

AEB, Rusya'nın hem ekonomik hem de siyasi olarak hüküm sürdüğü bir birlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya, diğer üye ülkelerin siyasi iç yapısına da karışabilmektedir. Rusya, Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde bulunan ülkeleri AEB bünyesine dahil etmek ve onlardan SSCB döneminde olduğu gibi istifade edebilmek amacıyla hegemonik bir tutum sergilemektedir. Bu noktada Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna AEB çatısı altına henüz girmemiş ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. AEB ülkeleri serbest ekonomik alan anlaşması imzalamışlardır. Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna bu anlaşma gereğince Rusya'nın kendilerinden istifade etmesinden kaçarak Batı yönelimli bir politika izlemişlerdir.

Avrasya Ekonomik Birliği'nde üretilen ürünler dış ülkelere düşük maliyetle düşük fiyatlardan satılmaktadır. Bu şekilde Avrasya Ekonomik Birliği yabancı

pazarlarda rekabeti artırmakta ve gücü merkezde toplamaktadır. Öte yandan Rusya, birlik üyesi ülkeleri, uygulamış olduğu bu strateji ile kendine bağımlı hale getirmeye çalışmaktadır.

AEB içerisinde merkez ülke olarak sayabileceğimiz Rusya'da SSCB döneminde bünyesinde bulunan ülkelerin birçok vatandaşı göçmen işçi statüsünde yaşamaktadır. Rusya işçilerin statüsü hususunda çevresindeki ülkelere baskı yapmaktadır.

Rusya, gelişen ve değişen dünyada yapmış olduğu yeniliklerden ötürü elinde bulunan arzı çevre ülkelere satarak ekonomik güç elde etmek istemektedir. AEB, Rusya'nın bu amacını başarması yolunda Rusya'ya yardımcı olmaktadır. Rusya AEB'ye üye olmasını istediği ülkelere üzerinde hegemonik bir tutum sergileyerek, bu ülkeleri ekonomik ambargolarla karşı karşıya bırakmıştır.

Ekonomik bütünleşme ve etkileşimin artması sonucunda küreselleşme oluşmaktadır. AEB, ekonomik bütünleşme ve entegrasyon timsali olarak karşımıza çıkmaktadır. Sermayenin küresel bir güce dönüştüğü günümüzde Rusya, sermaye sağlayabilmek adına AEB aracılığıyla ekonomik bir entegrasyon oluşturmak istemiştir. Oluşan bu ekonomik entegrasyonun oluşumu esnasında Rusya'nın AEB üzerinde hegemonik bir tavır sergilediği görülmektedir. Küreselleşme sonucunda hızla gelişen teknoloji ve ulaşım imkanları, daha rahat ve hızlı ticaret yapabilmenin önünü açmıştır. Küreselleşme örneği olarak AEB, ülkeleri tek bir ekonomik pazarda bütünleşmiştir. Ayrıca AEB, devletlerin bir örgütlenme girişimi olarak yine küreselleşmeye örnek teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA**Kitaplar**

- BİLGİN, Mert, **Avrasya Enerji Savaşları**, (1. Baskı), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2015
- BİRSEL, Haktan, **Dengesiz Güçler Merkezi Avrasya: İmparatorluklardan İttifaklara İttifaklardan Kaoslara**, (1. Baskı), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2010
- ÇEÇEN, Anıl, **Türkiye ve Avrasya**, (2.Baskı), Jeopolitik-Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 2015
- DUGIN, Aleksandr, Tercüme: Vügar İmanov, **Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım**, Küre Yayınları, 2014
- ERDEM, Demirhan Fahri, **Dünya’da ve Türkiye’de Avrasya ve Avrasyacılık: Algılamalar Yaklaşımlar ve Stratejiler**, Barış Kitap, Ankara, 2016, s. 20-22; Mehmet Seyfettin Erol, “**Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Avrasyacılık Tartışmaları**”, İhsan Çomak (ed.), Rusya Stratejik Araştırmaları, (11. Baskı), Tasam Yayınları, İstanbul, 2006, s. 119-141
- KAGARLITSKY, Boris, Çev.Esin Soğancılar, **Çevrenin İmparatorluğu: Rusya ve Dünya Sistemi**, Phoenix Yayınevi, Ankara, Kasım 2007
- KARAAĞAÇLI, Abbas, **Ortadoğu’dan Orta Asya’ya Farklı Bir Bakış: 2009-2012 Yılları Arasında**, (1. Basım), Yeni Yüzyıl Yayınları:24, Ocak 2013
- ŞAYLAN, Gencay, **Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, (3. Baskı), İmge Kitabevi, Ankara, Haziran 2016
- YALÇINKAYA, Alaeddin, “**Bağımsız Türk Cumhuriyetleri ve Dugin’in Yeni Avrasyacılık Önerileri**”, Derleyen: Tayyar Arı, **Orta Asya ve Kafkasya: Rekabetten İşbirliğine**, MKM Yayıncılık, Ekim 2010

YALÇINKAYA, Alaeddin, **Kafkasya’da Siyasi Gelişmeler: Etnik Düşümden Küresel Kördüğümüne**, (1. Baskı), Lalezar Kitapevi, Ankara 2006

Dergiler

AĞIR, Osman; AĞIR, Ömer, “Avrupa Birliği ve Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluş Süreçlerinin Karşılaştırılması”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı:1, 2017, s.103-128

AYTEKİN, İbrahim, “Küreselleşme ve Ekonomik Küreselleşme”, Bitlis Eren Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, Haziran 2013, s.123-134

BAGCE, Emre, “Emperyalizm Kuramları ve Amerikan Kamu Diplomasisi”, **I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:28, Mart 2003, s.60-75

CANALTAY, Cengizhan, “Rusya’da İç Göç Dinamiklerindeki Güncel Eğilimler”, Ahmet Yesevi Üniversitesi, Avrasya Araştırmaları Enstitüsü, **Weekly Analysis**, No: 123

GALTUNG, Johan, “Emperyalizmin Yapısal Teorisi”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 1, Sayı 2, Yaz 2004, s.25-46

GÜRKAYNAK, Muharrem; YALÇINER, Serhan, “Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 6, Sayı: 23, Güz 2009, s.73-92

HALİDOV, İslam, “Çok Kutuplu Dünya Sistemi İçin Rusya’nın Desteklediği Bölgesel Ve Uluslararası Örgütler”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:51, Eylül-Ekim 2015, s.332-345

HASGÜLER, Mehmet; ULUDAĞ, Mehmet B., “Üçüncü Dünya Yolunda Rusya ve Orta Asya”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:41, Ekim 2009, s.39-60

KIVILCIM, Fulya, “Küreselleşme Kavramı Ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt 5, No 1, 2013, s.219-230

- TÜYSÜZOĞLU, Göktürk, “Rusya Dış Politikası’nın Etkin Silahı: Donmuş Çatışma Bölgeleri”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Yıl: 13, Sayı: 26, s.185-219
- TÜRE, İlknur, ”Küreselleşme, Kapitalizm ve Ulus-Devlet”, **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt: 46, Sayı: 530, 2009, s.41-51

Tezler

- BAATYRBEKOV, Askhad, “Avrasya Ekonomik Birliği ve Türkiye Ekonomik İlişkilerinin Mevcut Durumu ve Geleceği”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, Temmuz 2015
- GAMARLI, Nigar, “Rusya ve Orta Asya Ülkelerinin Ekonomik İşbirliği: Eğilimler ve Beklentiler”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015
- KARAGÖZ YERDELEN, Betül, “Mutlakiyetçi Devletten Hukuk Devletine, Hukuk Devletinden Dünya Sistemine: Sivil Uygarlığın Kurumsallaşma Süreci”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2008
- KAVAS, Alp Yüce, “Sovyet Sonrası Dönemde Rusya’nın Bölgesel Bütünleşme ve İşbirliği Projelerine Yönelik Politikaları”, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul, 2018
- KYZY, Guldarkhan Makhamatzhan, “Kırgızistan’ın Dış Ticaret Modeli ve Avrasya Gümrük Birliğinden Beklentiler”, T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Teorisi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017
- ÜNAL, Gürhan, “ Putin Dönemi Rus Dış Politikasında Batı’ya Karşı “Yumuşak Dengeleme” Arayışları”, T.C Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2016

YALIN, Makbule, “Avrasya Ekonomik Birliği: Türkiye İçin Ekonomik Entegrasyon Alternatifi”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ocak 2018

Makaleler

AYDINGÜN, İsmail, “Avrasya Birliği: ‘Gerçek’ Bir Entegrasyon mu, Rusya’nın Yeni Hegemonya Kurma Arayışlarının Bir Aracı mı?”, Karadeniz Araştırmaları Merkezi, XIV/55 - Güz 2017, s.101-113

İSMAYIL, Elnur, “Rusya’nın Avrasya Birliği Politikası”, T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdüleri, 49/2016-1, s.125-151

YILMAZ, Reha, “Rus Dış Politikasında Yeni Yönelimler Çerçevesinde Güney Kafkasya”, Editör: İhsan Çomak, Rusya Çalışmaları-Stratejik Araştırmalar-2, Tasam Yayınları, Uluslararası İlişkiler Serisi:19, İstanbul, Eylül 2009

Elektronik Kaynaklar

“Agreement on Foundation of Eurasian Economic Community”, 2.,3.,12. Maddeler, World Integrated Trade Solution (WITS), <https://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/EAEC.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.02.2019)

AVCU, Seyit Ali, “Avrasya Gümrük Birliği ve Kırgızistan: Avantajları ve Dezavantajları”, T.C. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Avrasya Etüdüleri, 45/2014-1, s.279, Kuban Addymen, “Kyrgyzstan’s Accession into Customs Union Unrealistic in Near Future”, 23.12.2013, <http://www.globaltimes.cn/content/833692.shtml> (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

DURDUN, Davut, “Emperyalizm Nedir? Tanımı, Tarihi (İdeolojiler Tarihi)”, <http://www.filozof.net/Turkce/tarih/635-emperyalizm-nedir-emperyalizmin->

[anlami-emperyalizm-ne-demektir-abd-emperyalizmi-bati-emperyalizmi-tarihte-emperyalizm-emperyalizm-tarihi.html](#) (Erişim Tarihi: 28.02.2019)

“Ermenistan, Avrasya Ekonomik Birliği'nde”
<https://tr.sputniknews.com/asya/201501021013327384/> (Erişim Tarihi: 15:01.2019)

“Güney Osetya Abhazy Sorunu”, https://insamer.com/tr/guney-osetya-ve-abhazy-sorunu_1557.html (Erişim Tarihi: 07.08.2019)
http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/econstat/Pages/population.aspx (Erişim Tarihi: 16.03.2019)

“İran AEB'ye Resmen Üye Olacak”, <https://dogruhaber.com.tr/haber/618525-iran-aebye-resmen-uye-olacak/>(Erişim Tarihi: 06.10.2019)

İSMAYIL, Elnur, **“Moldova'da Ayrılıkçı Bölgeler Sorunu ve Rusya-Batı Rekabeti”** <http://www.bilgesam.org/incele/1812/-moldova%27da-ayrilikli-bolgeler-sorunu-ve-rusya-bati-rekabeti/#.Xa36Y-gzbIV>, (Erişim Tarihi: 15.07.2019)

KILIÇ, Alev, **“Avrasya Birliği'nin Potansiyeli Ve Önündeki Engeller”**, Avrasya İncelemeleri merkezi, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/AVRASYA-BIRLIGI-NIN-POTANSIYELI-VE-ONUNDEKI-ENGELLER> (Erişim Tarihi: 30.08.2019)

“Moscow Pushes Eurasian Economic Union up the Agenda”, 01.02.2018, <https://russiabusinesstoday.com/economy/moscow-pushes-urasian-economic-union-agenda/> (Erişim Tarihi: 14.03.2019)

“Moğolistan, AEB ile İşbirliği mutabakat zaptı imzaladı”, <https://www.ermenihaber.am/tr/news/2017/10/27/Mo%C4%9Folistan-AEB/115973> (Erişim Tarihi: 01.09.2019)

OSMONALİEVA, Asyl, **“Kyrgyzstan Slows Pace of Customs Bloc Entry”** Institute for Warand Peace Reporting,13.01.2014, <https://iwpr.net/global-voices/kyrgyzstan-slows-pace-customs-bloc-entry>, (Erişim Tarihi: 08.04.2019)

Özbekistan Haber, **“Özbekistan Moskova Büyükelçisi: Özbekistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği Üyeliği Gündemde Değil”**, https://ozbekistanhaber.com/123/POLTKA/zbekistan_Moskova_Bykelisi_ze

kistan039n_Avrasya_Ekonomik_Birlii_yelii_gndemde_deil.html, (Erişim: 28.07.2019)

PUTİN, Vladimir, “**Новый интеграционный проект для Евразии-будущее, которое рождается сегодня**”, Izvestia, 03 Ekim 2011, <https://iz.ru/news/502761>. (Erişim Tarihi: 05.04.2019)

PUTZ, Catherine, “**Tajikistan: The Eurasian Economic Union’s Next Member?**”, <https://thediplomat.com/2016/07/tajikistan-the-urasian-economic-unions-next-member/> (Erişim Tarihi: 29.02.2019)

“**Resolution 58/84 adopted by the General Assembly. Observer Status for the Eurasian Economic Community in the General Assembly**”, 09.12.2003, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/457/95/PDF/N0345795.pdf?OpenElement> (Erişim tarihi: 19.02.2019)

Rusya’da Bugün, “**Moldova Avrasya Ekonomik Birliği Güzlemci Statüsüne Kavuşabilir**”, <https://www.rbg24.ru/news/moldova-avrasya-ekonomik-birliği-gozlemci-statusune-kavusabilir-4213.html>, (Erişim Tarihi: 07.08.2019)

“**Türkiye’nin Komşuları**”, <https://www.notbu.net/turkiyenin-komsulari/> (Erişim Tarihi: 07.08.2019)

TÜYSÜZOĞLU, Göktürk, “**Bölgesel Bir Hegemonya Girişimi: Avrasya Ekonomik Birliği**”, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/bolgesel-bir-hegemonya-girisimi-avrasya-ekonomik-birliği> (Erişim Tarihi: 28.04.2019)

“**Ülke Profili: Azerbaycan**”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-azerbaycan> (Erişim Tarihi: 08.08.2019)

“**Ülke Profili: Ermenistan**”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-ermenistan> (Erişim Tarihi: 18.09.2019)

“**Ülke Profili: İran**”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-iran> (Erişim Tarihi: 07.08.2019)

“**Ülke Profili: Kırgızistan**”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-kirgizistan> (Erişim Tarihi: 18.09.2019)

“**Ülke Profili: Moğolistan**”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-mogolistan> (Erişim Tarihi: 02.09.2019)

“**Ülke Profili: Özbekistan**”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-ozbekistan> (Erişim Tarihi: 29.07.2019)

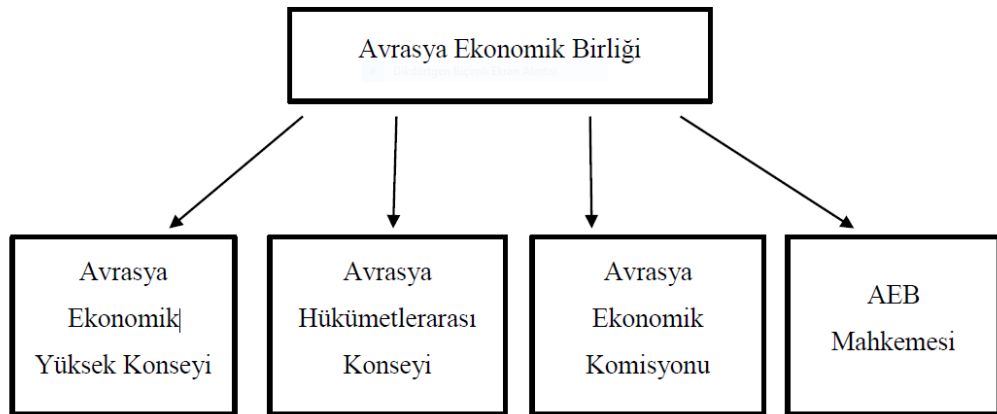
“**Ülke Profili: Tacikistan**”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-tacikistan> (Erişim Tarihi: 20.09.2019)

“**Ülke Profili: Ukrayna**”, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-ukrayna> (Erişim Tarihi: 29.09.2019)

EKLER**Şekil.1:** Avrasya Ekonomik Birliği Haritası

Kaynak: Russia Business Today

Şekil.2: Avrasya Ekonomik Birliği Yönetim Şeması

Kaynak: 29 Mayıs 2014 tarihli Avrasya Ekonomik Birliği Kuruluşu Anlaşması

Şekil.3: Kırgızistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Kırgızistan” Aljazeera.com

Şekil.4: Tacikistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Tacikistan”, Aljazeera.com

Şekil.5: Gürcistan Siyasi Haritası

Kaynak:“Güney Osetya ve Abhazya Sorunu”,insamer.com

Şekil.6: Moldova Siyasi Haritası

Kaynak: Bilgesam

Şekil.7: Özbekistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Özbekistan”, Aljazeera.com

Şekil.8: Moğolistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Moğolistan”, Aljazeera.com

Şekil.9: Türkiye Siyasi Haritası

Kaynak: “Türkiye’nin Komşuları”,notbu.net

Şekil.10: İran Siyasi Haritası

Kaynak:“Ülke Profili: İran”, Aljazeera.com

Şekil.11: Ermenistan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Ermenistan” Aljazeera.com

Şekil.12: Azerbaycan Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Azerbaycan”, Aljazeera.com

Şekil.13: Ukrayna Siyasi Haritası

Kaynak: “Ülke Profili: Ukrayna” Aljazeera.com

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa KARACA, 2016 yılında Atatürk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimini tamamladı. 2016 yılında başladığı Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini 2019 yılında tamamladı.

2019 yılının başından beri özel bir eğitim kurumunda idari görevini sürdürmektedir. 2018 yılının sonunda özel bir turizm tesisinde genel koordinatör yardımcılığı görevini yürüttü. 2018 yılında özel bir yükseköğrenim öğrenci yurdunda Müdür Yardımcısı olarak çalıştı. 2017 yılında kendi markası olan bir websitesinde Dijital Medya Yöneticisi olarak çalıştı. Avrupa Gençlik Olimpik Oyunları-EYOF'ta Dış İlişkiler Asistanı olarak çalıştı. 2016 yılında özel bir yurtdışı eğitim şirketinde satış koordinatörü olarak çalıştı. Erasmus Stajı kapsamında, Vytautas Magnus University Uluslararası Ofis'te stajyer olarak, Kaunas Şehir Belediyesi'nde Uluslararası İlişkiler ve Protokol Sorumlusu olarak staj yaptı. 2014 yılında Atatürk Üniversitesi Dış İlişkiler Ofisi'nde Erasmus Destek personeli olarak çalıştı. Stratejik Düşünce Enstitüsü'nde stajyer olarak çalıştı. Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği Atatürk Üniversitesi temsilcisi ünvanı ile 7.Ankara Eğitim Gezisi'ne katıldı. Avrupa Birliği-Türkiye Delegasyonu'nun her birini farklı şehirlerde düzenlemiş olduğu Avrupa Gençlik Forumları'na katıldı, bildiriler sundu. Çeşitli Avrupa Birliği Projeleri ile Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Hollanda, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Sırbistan, Slovakya gibi birçok Avrupa ülkesinde bulundu. 2013 yılında Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları (TUİÇ) Açık Üniversitesi'ne başladı. 2.Uluslararası İlişkiler Öğrenci Kongresi'nde, "Geçmişten Geleceğe Türk Dış Politikası" isimli makalesini sundu. 2011 Erzurum Kış Olimpiyatları'nda gönüllü olarak rehberlik görevi yaptı. Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları (TUİÇ), Küresel Gelişim ve Etkileşim Topluluğu, Genç Türkiye Platformu gibi kulüp ve topluluklarda idari görevler aldı. Özel bir sigorta firmasının operasyon departmanında staj yaptı.

Uluslararası İlişkiler üzerine birçok seminer, konferans ve kongreye katıldı. 2008 yılında University of Arkansas at Little Rock'ın (ABD) düzenlemiş olduğu İngilizce eğitimini gördü. Yazdığı makale ve röportajlar birçok dergi ve kitapta yayımlandı. Yabancı dillere oldukça büyük bir ilgisi olan Mustafa KARACA, iyi derecede İngilizce ve Rusça, orta derecede Almanca biliyor.

